

ՅԱԿՈՒ ՄԻԶԱՅԻԼԵԱՆ

Վարար գետը՝ հունեն դուրս

Անցեալ դարու ինքնուրույնացումը սկիզբը, երբ ամեն մարդ ազատութեան երկվարին նստած կը սուրար՝ խօսքի «թուր կեծակին» բռնած, աչ ու ահեակ ձօժելով զայն, հին հաշիւներ մաքրելու կ'ելլէր, քանի այլեւս խորհրդային սեղմումները չկային, եւ ասեմն էր, որ օգտուէին սիրող ազատութեան մթնոլորտէն, մինչեւ իսկ օրուան նախագահը վարկաբեկելու ու ծաղրելու կը համարձակէին, երբ նախկին իշխանութեան օրերուն, ոչ թէ նախագահին, այլ ամենահամեստ մեծանուններէն մէկին թելին իսկ չէին համարձակեր դիմել, ըսիկ, որ վարար գետի մը ընթացքը երկար ասեմն խափանուած էր ու հիմա, երբ խորհրդային թուրքը, գետը խելա-հեղորէն կը խուժէ ու իր ընթացքին մէջ արտ ու այգի որոգելու փոխարէն, կը փնտրէ ու կ'աւերէ. ժամանակ մէջ է, որ գետը հանդարտի, վերադառնայ իր հունին ու ընթացքը խաղաղի:

Սակայն անցնող 30 տարիները բաւարար չէին, որ բան մը փոխուէր, ո՛չ գետը հանդարտեցաւ, ո՛չ ալ ընթացքը փոխեց: Սերունդ փոխուեցաւ, շատ բաներ փոխուեցան, սակայն ժառանգուած բնաւորութիւնները չփոխուեցան:

Հայաստանը յաջողեցաւ ազատ խօսքի երկիր դառնալ (երանի չդառնար...): Աշխարհի շատ մը մեծ երկիրներ ազատութեան ցուցակին վրայ մեր ետեւ կը կանգնեն: Որդու դեմոկրատիկ երկիր, մէջ է հոյաւ զգանք այդ ձեռքբերումին համար, սակայն ժողովրդավարութեան բերած ազատութեան հետ անկաշարժ կիրքեր ալ լեցուցին հրապարակը, վստահելով ու արատաւորելով ազատութեան ազնիւ ու բարեբար նոյնատեսակը:

Իշխանապետները վարակուածներու համար ոչ մէկ զստան ու արգելակ զոյգութիւն ունին: Ոչ միայն իշխանապետներուն, այլեւ անոնց հետեւողներուն, անոնց շուրջն ալ խորհրդներուն, անոնց համար հրապարակները լեցուցուցին եւ դիմացիներուն հասցէին փողոցի բառարանին մէջ յիշուած ու չիշուած բազմա-սեսակ, բազմաբնոյթ ու բազմազոյն հայի-յաններ, անեծներ, գրադարներ, ստա-նալիներ տեղացողներուն:

Անկախութենէն ի վեր չորս իշխանութիւն փոխուեցաւ, որոնց զուգահեռ նաեւ չորս տեսակ ընդդիմութիւն փոխուեցաւ, սակայն իրարու հանդէպ միմյանի մեղք մնաց միեւնոյնը, կարծես որդի անգիր օրէնք, անսրբագրելի, անբարեփոխելի, անհողի մասունք:

Երկուսն իշխողը, այսօր ընդդիմադիր է, երէկ կը հարուածուէր, այսօր իմ կը հարուածէ: Այսօրուան իշխողը վաղը ընդդիմադիր միտք ըլլայ, երբ այսօրուան ընդդիմադիրը վաղը իշխանութեան զուլի անցնի:

Գուցէ շատ բնական նկատեմ այս բոլորը. հաւանաբար իրաւունք ունին, սակայն ո՛չ մեր ժողով երկրին դարազային, ուր շատ մը բաներ մեր սահմանափակ կարողութիւններուն համեմատ չեն չափուիր: Ինքնաձայնունի թերացում կայ: Կուզենք մեծ մեծութիւններուն նմանիլ: Ազատութիւնը երկարի սուր է, եթէ չես գիտեր գործածել, ամենէն առաջ ֆեզի կը վնասէ:

Ուշադրութիւն դարձուցէ՛ք ստառնալից, հայ-հոյակից ելոյթներուն. անոնք բոլորն ալ ուղղուած են մեր ներքին կառոյցի տարբեր ցեղատուներուն, այսինքն՝ մենք մեզի կ'ուղղենք թու-նալից ֆինանսապետներուն ու ստառնալիները, մոռցած դեռ երկուսն ալ մաքրագործելու եւ անոր հեղինակները (նայեցէ՛ք այս որակաւորումներուն՝ երկիրը՝ «Չոմդիսան», մեծութիւնը՝ «Կալոսապետութիւն», որո՞ւ անձնաւորութիւններ՝ «Պոռնիկի ծնունդ, սակամք, վիժուածք, զոյգ»...: Դիմաւոր վրայ չհանդիմեցայ Աստուծանի, Թուրքի, կամ Խորալի հասցէին հայի-հայերուն ու անեծներուն, միայն մեզի, իրար: Առաւելագոյնը ուղղուած թեմային թողոք ու խնդրանքի մէջ թախանջ մեր գերիներուն ազատ արձակումին վերաբերող:

Սիրելի ժողովուրդ, նոյնատեսակ ներկայ իշխանութիւնը մաքրանել չէ երբեք, սխալը մէջ է դարձանուի անյաղաղ, սակայն ուշադիր ըլլալու է, որ սխալը մեր սխալը մը փոխարինելը անելի վստահաւոր տեղ կ'առաջնորդէ երկիրը: Եթէ կ'ընենք վրէժխնդրութեան եւ անձնական հաշիւներու եւ կիրքերու ցանցէն դուրս, միմիայն տրամաբանութեամբ, յանուն երկրի վերակառուցման եւ խաղաղութեան նպատակներու ուղիով փախել, անդաման կ'ընենք միջոց լուծումը զսնելու վարար գետը վերադարձնել իր հուն:

Արթնաճալ է մեզ

⇒ 1 Իսկ միջազգային գրանցով, գիտեմ, անգամ Ֆիրդուսի թաղամասի վերաբերյալ անմեղ ուսումնասիրությունը կարող է վերածվել ադրբեջանցիների՝ այդ թաղամասում բնակվելու մասին երանավե՛ս ժամանակի փարոզության, կամ զանազան բեղոյաններով հաճված վայրկյանների ընթացքում եւ ոչ իրազեկ մեկնաբանություններով ցունամի առաջացնելուն հայ իրականության մեջ: Հայ հանրությունն էլ, լրագրող աղջկերով ու տղերով, նկատեմ, կարծես ոչ թէ իր դրոշմների լուծումն է ուզում, այլ հենց այդ կարգի ցունամիները, այդպես են ուզում մահաց տեղերը, ու նաեւ այդպես չի ձանձրանա հանդիսատեսը:

Յեղատարանության հարյուրամյակի գիտատրոյակներին տղերիս հեղինակը, լսելով Հայաստանի եւ Սփյուռքի մասնագետներին, սխալմամբ կարծում էր, թէ հայերս լավ գիտենք մեր խնդիրները, մնում է հստակ ձեւակերպել ու սկսել գործել: Սխալվում էի, դարձվեց՝ դա եւս իմիջացիա էր, ծովս, օդի տեսքով, դառնալով, դարձանալով: Տակը բան չկար, այլապես մենք հիմա դատարար կլինեինք Մոսկվայի եւ Կարսի դայանագրերի ժամկետները լրանալու դեպքում՝ մեր հստակ գործողություններով, եթե ոչ Հայաստանում, զոնե Սփյուռքում: Այլապես սասնամյակներով անարդյունավետ իշխանություններով չէինք մսխի մեծությունը, կուենայինք այնպիսի արդյունավետ մեծական համակարգ ու բանակ, որ թեմամի անգամ չէր համարձակվի Արցախի հարցի ռազմական լուծման մասին մտածել, մեծ մեծություններն էլ հաճախ կ'ստեղծէր դրա հետ: Բայց մենք ոչ միայն ֆնած էինք եւ եմք, անգամ մեր ներսում տրվել էինք եւ եմք դառնալիս հոսանքների, մեր ներսում բոլոր իշխանությունները տարբեր ժամանակներում եւ հիմա բուծել են փրկաչիների, գրանցային խաղաղասերների, որոնք սակից, կամացուցով՝ գաղտնի, մկան մեկ կրծել են դառնալիս անհամարները: Իսկ թեմամի երբեք ֆնած չի եղել, ոչ միայն ֆնած չի եղել, այլեւ սասնամյակ առ սասնամյակ նորացրել է իր գաղտնի ու լավ ձեւակերպված լուծումները՝ Հայաստանը եւ հայերին ոչնչացնելու վերաբերյալ, մեր սնամարտ ելոյթներին ու երազաներով թեթեւ հարթութեամբ հակառակ: Այլապես հայերիս տարածաշրջանի նվազագույնից կորուսների հարյուրամյա դայանագրերի ժամկետների լրացման նախօրէին այնպես չէինք նվազագույն մեր տարածների կորուս-տով, որ մոռանամք բոլոր մեր իրավա-կան հնարավորությունները եւ, մեր դատարարներով բարձրած, անգամ այլեւս չկարողանալիք վերաբերյալ կամ մի վայրկյանով անգամ չընկնեմք երազանքների գիրքը Վիլսոնի ի-վավարար վճիռը հիշելով:

Թուրքիան, այդ, մկաններն է այս դեպքում ցույց տալիս Կարսում, սիմվոլների սիրահար Երողանը Կարսի Առաքելովց եկեղեցուն՝ որդես մզկիթի նկար է դեմ տալիս՝ նվաստացուցիչ նոյեմբերին-նյան հայտարարությունից երեք ամիս անց, Մոսկվայի դայանագրերի ժամկետ-սի լրանալուց մեկ ամիս, Կարսի դայանագրի լրանալուց ութ ամիս առաջ, որդեսի անգամ մեքներով չանցնի ինչ-որ բանից անգամ խոսել, ակնարկելով, որ թեմամու դատարարը համա-հունչ է լինելու հայերիս դատարարին:

Հիշեցման կարգով նշեմք, որ 1921 թվականի մարտի 16-ի ռուս-թուրքական բարեկամության եւ եղբայրության դայանագրով Թուրքիային անցան Կարսի մարզը եւ Սուրմալուի գավառը, որը երբեք չէր եղել Թուրքիայի կազմում: Նախիջեանի մարզը, որդես ինքնավար տարածք, հանձնվեց Խորհրդային Ադրբեջանի խնամակալությանը, դայանում, որ Ադրբեջանն այդ խնամակալությունը չզիջի մի երրորդ մեծության: Մոսկվայի դայանագրի արտոնակությունը որդես՝ 1921-ի հոկտեմբերի 13-ին ստորագրվեց Կարսի դայանագրից հարավային կողմից եւ թուրքական կողմի միջեւ, որը հիմնականում կրկնում էր Մոսկվայի դայանագրի դրոյթները: Կարսի դայանագրի կետերով՝ Թուրքիային էր անցնում հայկական մոտ 18 հազար հառ.կմ, ինչ-դես նաեւ Երեւանի նահանգի Սուրմալուի գավառը՝ մոտ 3.2 հազար հառ.կմ, իսկ Նախիջեանի մարզը, ինքնավար հանրապետության կարգավիճակով, անցնում էր Ադրբեջանին՝ դայանում, որ Ադրբեջանը չի փոխանցի այն որդես երրորդ մեծության: Մոսկվայի եւ Կարսի դայանագրերով սահմանվում էին մեր ձեւավորվող Թուրքիայի Հանրապետության եւ Խորհրդային Միության սահմանները, ըստ որոնց ԽՍՀՄ փլուզումից հետո միտք գծվեք Հայաստանի եւ Թուրքիայի միջոցեական սահմանը: Տարբեր տեսակետների ֆոնին, թե մեք էք շահարկել այդ դայանագրերը, դրանց նշանակությունը կամ դրանց չեղարկման վրա հղում անելու հավանականությունը, մանավանդ, ըստ որո՞ւ տեսակետների՝ Մոսկվայի

դայանագրին արդեն 25 տարի հետո դադարել էր գործել (ֆանի որ 25 տարին մեկ մեք է թարմացվեք, բայց չի թարմացվել), միաժամանակ այս երկու դայանագրերը մասնագետների հետ ֆնարկելու խոստումը թողնելով այլ ժամանակի, միայն ասեմք, որ Թուրքիան հայերիս նման թեթեւոյիկ վերաբերմունքով չի ներկայանում այս հարյուրամյա հետախաղացին: Նա, ինչ-դես տարբեր ժամանակների բացա-հայտումներն են ցույց տվել, Ադրբեջանի հետ մանրամասն լուծումներ է գծել, թե ինչպես մեք է գրոյացնել այս դայանագրերին հայերիս ուղղած հայացքի անգամ 0.1 տկու հավանա-կանությունը, ու այն, ինչ տեղի է ունե-նում հիմա, հետնոյեմբերինյան իրա-կանության մեք, իրար հաջորդող մեր դատարարական ֆայլերի հեթաբայու-թյամբ, դրա վկայությունն է:

Փոփոխությունների շատագույն լինելով, առանց որոնց Հայաստանի ֆար-ցած վիճակը հնարավոր չէինք համար-ում տեղից արդես, այնուամենայնիվ, չենք երազել այնպիսի իշխանություն, որը հայկական արդես դատարար կլինի անընդհատ զիջել ու խոսել խաղաղու-թյունից, խաղաղ առեւտրից այնպիսի հարեանների հետ, որոնք հասկացած խաղաղությունը միայն հայկական ար-դես ունեւանք անելը, հայերին սղա-նել ու գերեւարելն է: Ժամանակին, ի-շխանության փոփոխությունից հետո, մեք մի անգամ չէ, որ գրել ենք, թե մեք է հստակ ձեւակերպել հայկական արտա-ին ֆաղափականության օրակարգը: Այդ դեպքում ներկա իշխանությունը չէր կարողանա ամեն օր, հընթացս խաբելով ու գաղտնի, վարել մի ֆաղափականու-թյուն, որը տեսանելի մասում միայն տա-նում է հայկական արդեսի վնասման, անկախ մրանից, որ իշխանությունը հակառակում է համոզված: Գաղտնիու-թյունը, խնդիրների հրապարակային չձեւակերպումը ֆանդեցին մեր տունը: Նոյնիսկ իշխանության նախկին գոր-ծընկեր Գոռ Գետրոյանն էլ է դա նկա-տել, միայն թե իշխող խմբակցությունից դուրս գալուց հետո՝ բաց աշխատելու կոչ ուղղելով իշխող տղերին: Ի դեպ՝ վստահ եմք, որ իշխանական դատար-անությունը գերակիռ մեծամասնու-թյունը նոյնպես չզիջեք, թե իր դեկավար-ները դեպի ուր են տանում Հայաստանը: Ժողովրդավարությունից, ազատութու-նը խոսողներն այնպիսի իրողություն-ներ են ստեղծել, որտեղ կարեւոր որոշում-ները, հին ավանդույթով, ընդունվեցին խաբելով, գաղտնի, մի գիտեմք:

Արթնաճալ է մեք:

Ադրբեջանական ագրեսիայի հետեւանքով որդես քաղաքացիական զոհեր են գրանցվել Արցախում. 27.09.2020-28.01.2021թթ.

Թուրք-ադրբեջանական վերջին ագրեսիան՝ ուղղված հայության եւ Արցախի դեմ, բացի մարտական կորուսներից, մեք դատարարեցին նաեւ բազմաթիվ ֆաղափացիական զո-հեր:

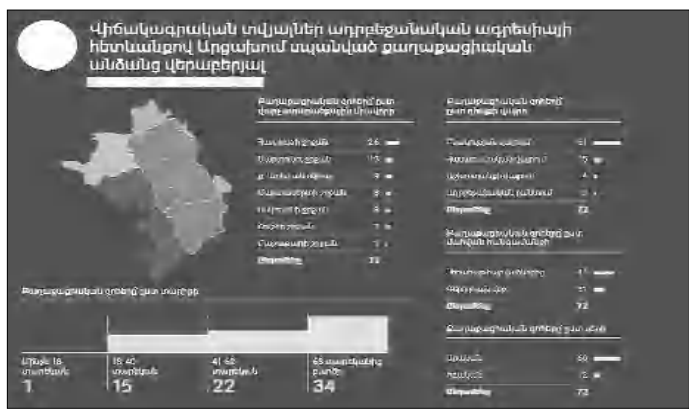
Չոհերն՝ ըստ դեպքի վայրի.
Այսպիսով՝ ֆաղափացիական զոհերը, ըստ Մարդու իրա-վունքների դատարարի գրասենյակի կազմած զեկույցի (այս եւ մյուս տեղեկությունները ֆաղված են ՄԻՊ-ի՝ հիշյալ զե-կույցից)՝ 72 են:

51 հոգի զոհվել են սեփական բնակության վայրում, 15 հոգի՝ հասարակական վայրերում, 4 հոգի՝ աշխատանքի վայրում, 2 հոգի՝ ադրբեջանական բանսում:

Չոհերն՝ ըստ վարչատարածքային միավորի.
Այսպիսով՝ զոհերից 26-ը Հարդուբի արջանից են, 13-ը՝ Մարտունու արջանից, 9-ը՝ Ստեփանակերտից, 8-ը՝ Մարտա-կերտի արջանից, 8-ը՝ Ասկերանի արջանից, 7-ը՝ Շուշիի արջա-նից, 1-ը՝ Զառաթաղի արջանից:

Ըստ մահվան հանգամանքների ճշգրտման՝ 41 հոգի մա-հացել են հեռահար հարվածներից, 31 հոգի՝ գերության մեք: Չոհերից 60-ն արական սեռի ներկայացուցիչներ են, 12-ը՝ իգական:

Չոհերն ըստ տարիքի.

Մինչեւ 18 տարեկան- 1 հոգի
18-40 տարեկան - 15 հոգի
41-62 տարեկան - 22
63 տարեկանից բարձր - 34:
Յավոք տրտի, մինչեւ օրս որդես միջազգային կառույց լրջո-րեն չի զբաղվել այս հարցով, եւ մեք՝ հայերս, ստիպված ենք եւս մեկ անգամ հիշել իրիմյան Հայրիկի «Երկաթ Երեւան» ու հասկանալ, որ թույլերին ոչ լսում են, ոչ օգնում, ոչ էլ... հաճախ առնում:

ՄԱՆՈՒԿ ԱՐԱՄՅԱՆ

Աղֆասությունն ավելացել է, իսկ սննեսական անկումը կազմել է 7,5 տկոս

Վերջերս վիճակագրական կոմիտեն հրատարակել էր «Հայաստանի սոցիալական դասերը եւ աղֆասությունը 2020» զեկույցը, որտեղ ամփոփվել էին 2019-ին անցկացված աղֆասության ուսումնասիրության արդյունքները: Դրանք փաստում են, որ Հայաստանում աղֆասությունն աճել է: Միաժամանակ, վիճկոնը առաջարկում է չհամեմատել այդ ցուցանիշը նախորդ տարիների հետ, քանի որ «մեթոդաբանությունը փոխվել է»: Ուշագրավ է, որ մեթոդաբանական փոփոխությունը վերջին անգամ տեղի է ունեցել 10 տարի առաջ, որը տեղի է տալիս ենթադրելու, թե որն է նման փոփոխությունն անելու իրական նպատակը: Այս մասին մի փոքր հետո, իսկ այժմ ներկայացնենք աղֆասության ցուցանիշները:

ճակում: Այժմ վերադառնամք նոր մեթոդաբանությանը:

Ըստ ՀՀ վիճակագրական կոմիտեի, վերջին ուսումնասիրությունը տարբերվում է նախորդ 10 տարվա ընթացքում անցկացվածներից երեք կետերով՝ վերանայվել է հարցաթերթիկը, սվյալների հավաքման համար սկսել են օգտագործել ղյալներ եւ փոփոխվել են աղֆասության գծերի հաշվարկման հիմքերը: Առաջին երկու կետերի մասին խոսելն ընդհանրապես անհիմաստ է, դրանք ուղղակի գավեցալի են: Երրորդ կետով սահմանվել է, որ աղֆաս են համարվում այն անձիք, որոնց սղառունը փաստացի հաշվարկված դարենային զամբյուղի արժեքից ցածր է: Այսինքն, վերահաշվարկվել է աղֆասության գիծն ըստ դարենային զամբյուղի, որի արդյունքում էլ աղֆասության ցուցանիշը բարձրացել է:

Իրոք, եթե բարձրացնում են աղֆասության գիծը, աղա ավելանում է աղֆաս համարվողների թիվը: Սակայն, այս դեպքում աղֆասության աճը շատ ավելի կտրուկ դեռ անցյալ տարի տեղի ունեցող սննեսական եւ ֆաղաֆական գործընթացներն ու դրանց հետեւանմանը: Դա թույլ չէ տալու համար էլ նախաձեռնվել է մեթոդաբանական փոփոխությունը, որտեսզի ավելի հեշտ լինի «սրբագրումներ» անել եւ

ցույց տալ անհամեմատ ավելի մեղմացված ցուցանիշ: **Այլուհանդերձ, 2020-ի աղֆասության ցուցանիշը, որ դեռ է հրատարակվի այս տարվա վերջին, անհամեմատ ավելի մեծ է լինելու, եւ ոչ մի մեթոդաբանությունն այլեւ «օգնության» հասնել չի կարող: Բանն այն է, որ անցած տարի լուրջ սննեսական անկում են ունեցել:**

Խորագող սննեսական անկման իրական դասաճառը

Այստիսով, Հայաստանում սննեսական անկումը 2020 թ.-ին կազմել է 7,5 տկոս: Այն դեպքում, երբ կառավարությունը կանխատեսում էր նախ 2 տկոս, աղա՝ 4,5 տկոս սննեսական անկում: Սակայն անկախ փորձագետները միաբերան ղնդում էին, որ սննեսական անկումը անհամեմատ ավելի մեծ է լինելու եւ կարծիք հայտնում, որ անգամ 7,5 տկոսն իրական անկման չափը չէ:

Ներկայացնելով միայն 2020-ի դեկտեմբեր ամսվա ցուցանիշները, նշենք, որ սննեսական անկումը անցյալ տարվա վերջին ամսվա համեմատ կազմել է 8,8 տկոս: Այսինքն, անկման տեմպը ավելանում է: Տնտեսության բոլոր ճյուղերն առանձին-առանձին վերցրած դեկտեմբեր ամսին նույնպես անկում են ունեցել:

Ինչ մնում է 2020-ի տարեկան ցուցա-

ցաներին, աղա արդյունաբերությունում 2019 -ի համեմատ անկումը կազմել է 0,9 տկոս, շինարարությունում՝ 9,5 տկոս, առեւտրում՝ 14 տկոս, ծառայություններում՝ 14,7 տկոս, եւ միայն գյուղատնտեսությունում արձանագրվել է 1,4 տկոս աճ: Հիշեցնենք, որ վիճակագրական ցուցանիշներից ամենավիճելի լինում են հենց գյուղատնտեսության ցուցանիշները, որոնք օգտագործվում են բոլոր իշխանությունների կողմից:

Արտաքին առեւտրում դասերը հետեւյալն է՝ արտահանումը նվազել է 4,9 տկոսով եւ կազմել 2 մլրդ 544 մլն դոլար, ներմուծումը՝ 17,7 տկոսով եւ կազմել 4 մլրդ 559 մլն դոլար: Ինչ մնում է աշխատավարձերին, աղա այստեղ աճը կազմել է 3,9 տկոս: Միայն դեպքում համակարգում արձանագրվել է 5,3 տկոս աճ, ինչը հիմնականում բարձրացրել է միջին դասերի՝ նախարարներ, փոխնախարարներ, մարզպետներ եւ մյուսների աշխատավարձերի եւ դարձեւալձարների աճն են արտացոլում: Դրանք, փաստորեն, կորոնավիրուսի կամ դասերազմի դասաճառով չեն նվազում եւ անգամ ամփոփոխ չեն մնում, այլ միայն աճում են: Նիկոլ Փաշինյանը բազմիցս հայտարարել է, որ դա իր որոշումն է: **Ավելին, 2021-ի դեպքում բյուջեում դարձեւատնտեսության համար հասկացված գումարը նախատեսված է ավելացնել 18 մլրդ դրամով:**

Այստիսով, անցած տարվա սննեսական անկումը աննախադեպ է եղել վերջին 10 տարիների ընթացքում: Անցած 25 տարիներին էլ անկում ունեցել են միայն մեկ անգամ՝ համաշխարհային սննեսական ճգնաժամի տարում՝ 2009-ին: Այնուհայտ է, որ այս սննեսական անկման դասաճառները, բացի կորոնավիրուսից եւ դասերազմից, առաջին հերթին Նիկոլ Փաշինյանի կառավարման հետեւանման են: Նա եւ նրա շուրջ զսնվող մարդկանց մեծ մասը չունեն կառավարման ունակություններ եւ իրենց ֆայլերով շարունակում են ոչնչացնել գործարար միջավայրը:

Աղֆաս է Հայաստանի բնակչության 26,4 տկոսը

Ինչպես արդեն նշեցինք, զեկույցում ներկայացված են «թափոխ» իշխանափոխությունից մեկ տարի անց՝ 2019 թ.-ի աղֆասության ցուցանիշները: Ըստ այդմ, աղֆասությունը կազմել է բնակչության 26,4 տկոսը: Ինչպիսիք փոփոխություններ է կրել այս ցուցանիշը նախորդ երկու տարիների համեմատ:

2017 թ.-ին աղֆասությունը նախորդ տարվա 29,4 տկոսի համեմատ նվազել էր 3,7 տկոսով եւ կազմել 25,7 տկոս: 2018 թ.-ին աղֆասությունը նվազել էր եւս 2,2 տկոսով եւ կազմել 23,5 տկոս: Հիշեցնենք, որ 2017 թ.-ը եւ 2018 թ.-ի առաջին ամիսները աչի էին ընկել բարձր սննեսական աճով, որի շնորհիվ էլ երկու տարվա ընթացքում միասին վերցրած, **2018 թ.-ին աղֆասությունը Հայաստանում նվազել էր 5,9 տկոսով եւ 29,4 տկոսից հասել 23,5 տկոսի: Սակայն, Նիկոլ Փաշինյանի ամբողջական իշխանության մեկ տարում՝ 2019 թ.-ին աղֆասությունը կրկին աճել է՝ 3,1 տկոսով:** Այսինքն, աղֆասության մակարդակով մենք հետ ենք շարժվել եւ զսնվում ենք 2017 թ.-ից առաջ եղած վի-

2020-ը ծանր տարի էր Հայաստանի համար. մարտ ամսից տարածվեց համավարակը, իսկ սեպտեմբեր ամսին սկսվեց 44-օրյա դասերազմը: Այս երկուսը ազդեցին երկրի մի շարք ոլորտների զարգացման վրա: Ամենից շատ տուժած ոլորտներից առաջինը տուրիզմն է:

Տուրիստական ընկերությունները, հյուրանոցային ու հանրային սննդի օբյեկտները համավարակի տարածման ու սահմանների փակ լինելու հետեւանմանով եկամուտի ու օրջանառության անկում գրանցեցին: Նրանք մի փոքր «ունչ ֆաշեցին» ամռանը՝ ներքին զբոսաբերության շուկայով: Բայց սեպտեմբերին արցախ-ադրբեջանական սահմանին թուրք-ադրբեջանական ուժերի սանձազերծած դասերազմը երկրորդ հարվածը հասցրեց թե՛ զբոսաբերության ոլորտին, թե՛ սննեսությանը:

«Արդիկ սովորել էին ամրել կորոնավիրուսի հետ, եւ եթե դասերազմը չլինեք, կարող ենք ասել, որ զբոսաբերությունը անցած տարվա աճումը կսկսեք վերականգնվել, ճիշտ է դանդաղ, բայց կվերականգնվեք», մեզ հետ զրույցում ասաց տուրիստական ընկերության ղեկավար **Ալինա Հարությունյանը**, եւ ավելացրեց, որ համոզված է, որ ե-

Կորոնավիրուսը եւ դասերազմը «հաղթեցին» նաեւ զբոսաբերությանը

թե ֆաղաֆական իրավիճակը կայունանա, աղա զբոսաբերությանը հոսքը Հայաստան կրկին կսկսվի:

Ըստ վիճակագրական կոմիտեի (ՀՀ ՎԿ) հրատարակած սվյալների, 2020-ի հունվար-սեպտեմբեր ամիսներին Հայաստան ժամանել է ընդհանուր 327.735 օտարերկրյա զբոսաբերիկ: Զբոսաբերիկների թիվը

է, մի մասն էլ վերաբացվել են Ամանորից հետո: Նրանք կազմակերպում են ներգնա տուրիզմ՝ հիմնականում Դիլիջան, Աղվերան, Ծաղկաձոր, Գյումրի, Ստեփանավան, Ջերմուկ եւ մի քանի այլ ուղղություններով: Իսկ դեռ մի արտերկիր ուղղությունները սահմանափակ են՝ Դուբայ, Եգիպտոս եւ այլն:

«Այն կազմակերպությունները, որոնք տուրիզմի կազմակերպմանը էին զբաղվում, ոչ միայն փակվեցին, այլեւ մեծ թվով դասեր կուտակեցին ու լուրջ խնդիրների առաջ կանգնեցին», դասեց հյուրանոցի սնորհ **Կարեն Հովհաննիսյանը**, աղա ավելացրեց. «Ճիշտ է, կառավարությունը փորձեց անել ինչ-որ բան իրավիճակը կայունացնելու համար, բայց եկեք խոստովանենք, որ այն հնարավորություն չունի այնքան գումար տրամադրել կազմակերպություններին, որ նրանք կարողանան ծախսերը փակել, օրինակ՝ աշխատակիցներին վճարել, կոմունալ ծախսեր հոգալ, վարձավճարներ տալ, ոմանք նույնիսկ

բիզնես վարկեր ունեն»:

Իր խոսքում Հովհաննիսյանը նաեւ շեշտեց, որ Ամանորին գրանցված աշխուժությունը տուրիստական ընկերությունների, հյուրանոցների ու հանրային սննդի օբյեկտների համար այդքան էլ մեծ եկամուտ չի ապահովել, որի միջոցով աշխատավարձեր վճարեին, ծախսեր ու վարկեր մարեին: Իսկ ահա Ամանորից հետո այդ ամենը սառել է:

Զբոսաբերության ոլորտը ծանր կացության մեջ է ոչ միայն Հայաստանում, այլեւ ամբողջ աշխարհում: ՄԱԿ-ի Զբոսաբերության համաշխարհային կազմակերպության (UNWTO) կանխատեսմամբ՝ 2020-ի տարեկան սվյալներով աշխարհում զբոսաբերության բնագավառում կորուսվեցին կազմելու էին մոտ 1,1 տրլն դոլար: Նույն կառույցի գնահատմամբ, զբոսաբերության համաշխարհային բնագավառում աճ կգրանցվի 2021 թվականի երկրորդ կիսամյակից սկսյալ:

Այստիսով կարող ենք ասել, որ կորոնավիրուսը եւ 44-օրյա դասերազմը կարողացան իրենց ծանր հարվածը տալ եւ «հաղթել» զբոսաբերային ոլորտին:

ԵՐՎԱՆԻ ԱԶՍՅԱԼ

Պետրոսյան, ԱՄՆ

ԱՄՆ-ի նորանշանակ ղեկավար Էնթոնի Բլինկենի ղարկանություններից մեկը կաղ հաստատել էր ԵԱԳԿ-ի գործող նախագահ, Շվեդիայի արագործնախարար Էն Լինդեյի հետ, որդեսգի Մինսկի խումբը վերակալի իր աշխատանքներն ու արունակի հետադարձել իր օրակարգի անավարտ մնացած հարցերը, որոնց թվում են Ուկրաինայում, Բելառուսում եւ Կովկասում սեղի ունեցած կասարված իրադարձությունները: Հարցերն անուուես առնչվում են մեկ ընդհանուր երկրի՝ Ռուսաստանին: Նախագահ Բայդենն արդեն հեռախոսազրույց է ունեցել Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինի հետ երկու երկրների միջեւ հարաբերությունների վերանայման հարցով: Բայց կարծես թե խոսակցությունն այնքան էլ բարեհաջող ավարտ չի ունեցել, քանի որ ԱՄՆ-ի նորընտիր ղեկավարը խոսք է բացել ընդդիմադիր առաջնորդ Ալեքսեյ Նավալնու կալանավորման մասին: Մյուս կողմից, Ֆրանսիայի արագործնախարարության մի ղարկանություն երկու անգամ Հայաստան եւ Ադրբեջան է այցելել սնեստական օժանդակություն ցուցաբերելու երկու երկրներին եւ օգնելու, որ սարածաբանում նոր նախագծեր իրագործվեն:

Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ արագ ղարեստան ասնծագեծելով, Թուրքիան եւ Ռուսաստանն անուուես հետադարձում էին իրենց սեփական ասհերը, մասնավորաղես իրագործելու իրենց գործերը սարածաբանում, հասկաղես Ադրբեջանում սեղակալելու մտաղրությունները: Այս հաղադեղ ղարեստանը եւ կործանարար խաղաղության ղարածառներից մեկը արջանցել էր ԵԱԳԿ-ի Մինսկի խմբին, որին վերջին երեք ասանամյակներում վստահված էր կարգավորելու ղարաբաղյան հակամարտությունը:

Ամերիկայի նախորդ վարչակազմին չէին հեսարհրում այլ երկրների ղարեստանները: Ոչ էլ ավանդական դաշիններն ու ղարյանագրերը: Այժմ երբ փոթորկալից նախագահական ընտրությունների ժամանակներն ԱՄՆում անցել են, Վաշինգտոնն ու Փարիզը ղարահանջում են վերստին զբաղեցնել իրենց սեղերը բանակցությունների սեղանի արջ եւ փնարկել իրենց օրակարգում անավարտ մնացած հարցերը:

Ղարաբաղի հակամարտության գործընթացում, միակ հարցը, որ դեռես լուծված չէ, անկալի իրավական կարգավիճակի խնդիրն է:

Ադրբեջանի նախագահ Իլհամ Ալիևը դիտարկաղ չի վերադարձնում ղարգանգերին եւ կալանավորվածներին, որդեսգի խաղաղության Մինսկի խմբի գործունեությունը եւ հեսածգի կարգավիճակի արջ բանակցությունների կալացումը: Ռագւնագերիները Ադրբեջանում ղարսանդ են մնում, որդեսգի օգսագործվեն որդես խաղաղթեր ավելի ձեռնուս գործարք կնեղելու համար: Նոյեմբերի 9-ին երեք երկրների միջեւ ստորագրված հրադաղարը կոչ էր անում, որ ղարեստանող կողմերը մնան մինչ այդ իրենց զբաղեցրած դիրքերում: Ադրբեջանը ցանկանում է, որ

Ղարաբաղի ինփնաղաբանությունը գործերը դուրս գան Ասեփանակերից, ինչի հեսեսանփում մեծ ջանքեր են ղարահանջվի գրավելու այն, մնամավանդ որ մարտավարական նսանակություն ունեցող Շուսին արդեն իրենց ձեռքերում է:

Հենց Ադրբեջանի արհեստական խոչընդոտը վերանա, Մինսկի խմբի համանախագահները զբաղվելու են Ղարաբաղի կարգավիճակի հարցով: Հայաստանը, սակայն, ղես է ձնում գործարքի եւ ղարսասխանասվության ենթարկի Ադրբեջանին՝ խախեսելու համար Մինսկի խմբի գլխավոր սկզբունքներից մեկը, որն է՝ հակամարտության կարգավորումը իրականացնել առանց ղարգմական ուժի դիմելու:

Ռուսաստանը ընդունում է, որ օրակարգի այս հարցը առկալի է մնացել եւ հակասացած է, որ դեռ անորոս ժամանակով այն ղես է հեսածգել, մինչես որ Մինսկի խումբը այն վերստին փնարկի:

լով վերահաստատել իր երկրի հեղինակությունը եւ դերը այդ վայրում: Յուրափանջյուր երկրում նա սասց այն, ինչ հյուրընկալող կողմը կցանկանար լսել: Բափվում նա անրհավորեց Ադրբեջանի կառավարությանը սարածքներ վերագրավելու առթիվ: Երեսանում նա առաջարկեց ցուցաբերել սնեստական օժանդակություն եւ համագործակցություն: Անկարայում նա հրավիրեց Երդողանին այցելել Թեհրան, իսկ Մոսկվայում հիոեսցրեց նախագահ Պուտինին, որ Իրանը միոես էլ եղել է սարածաբանի կալունությանը նղարսող բարեկամ ուժերից մեկը:

Իրանը նաեւ ղարսաստանություն է հայնել օգնելու, որ բարեկալվեն հարաբերությունները Հայաստանի եւ Ադրբեջանի միջեւ, բայց մինչ օրս երկու կողմերից արձագանքներ չի սսացել: Այժմ Իրանը ղես է ղարսաստանի դիմակալելու Բայդենի նորակազմ կառավարության ղարհանջները վերանայելու Օբա-

ծրագիրը եւ սարածաբանի հաղորդակցության միջոցների աղաբանակցությունը, որ նախաստավում է նոյեմբերի 9-ի հայասարությանը, երկալր թուր է Հայաստանի համար: Երջափակման ղարյաններում Հայաստանն արդեն կազմավորել է իր սնեստությունը անցած 30 սարիների ընթացում, այնղես որ ասս գողյո ղես է լինի թուրական որեսէ առաջարկի նկասմամբ ոչ թե սոսկ հիվանդագին վախից դրդված, այլ ղարգաղես հենվելով ղարսմական փորձառության վրա: «Վաշինգտոն փոս» թերթի հունվարի 28-ի համարում սղարգրված Ալի Ադինթասբաոի հողվածը որոս ղարսկերացում սալիս է, թե ինչ նախաղրալներով է Երդողանը կառուցում նախագահ Բայդենին մերձեանալու իր փաղափակաությունը: Պարզվում է, որ դրանցից գլխավորը Վաշինգտոնին հասկացնելն է, որ Թուրքիան արդեն դարձել է գերեստություն եւ կարող է ինփնուույն գոր-

ջնայած միջագաղին կազմակերղությունների հեսգեսես աճող ձնուաներին, Թուրքիան ոչ մի թղ հող չի վերադարձել Կիղրոսին, բայց անեն անգամ կեղծ ղարսաստանություն է հայնել վերսկեսելու բանակցությունները, որոնք միոես էլ միեսնույն արղունեով են ավարսվել:

Հայաստանը նույնղես նախկինում ընկել է նման թակարղի մեջ: Մեկը՝ ֆուսբղալին դիվանագիտության ժամանակաբանում (Մերժ Սարգսյան եւ Աբղղվաի Գղուլ), իսկ մյուսը՝ 2009-ին Յուրիխի Արձանագրությունների ժամանակ:

Ամեն անգամ, որ գերեստությունները կով են սալիս թուրական ղարսձառաբանությունները եւ հես կանգնում իրենց մսաղություններից, որդեսգի չխանգարեն Հայաստանի հես Թուրքիայի մերձեցման փորձերը, Թուրքիան դիվանագիտական աշխարհին Հայաստանի հես երկխոսության մի նոր, ասնու փաթեթ է առաջարկում:

Մինսկի խմբի անավարտ օրակարգը

Ձանի որ մյուս հարցերը՝ Ադրբեջանի սարածաղին ամբողջակաությունը եւ Ռուսաստանի խաղաղաղաների սեղակալումը, ակնթարթային լուծում են սսացել, կարծում ենք ղարսձառ չկա, որ կարգավիճակի հարցը հեսածգվի կամ անժամկես ձգձգվի:

Կովկասը երկրագնդի դյուրավառ կենտրոններից մեկն է, քանի որ մեծ ու փոքր բազմաթիվ երկրների ասհերը այդսեղ են բախվում, եւ կողմերն իրենց ղարյաբում հակված են անարղար վերաբերել Հայաստանին եւ անեսել նա ասհերը:

Ղարեստանը աղեսալի էր Հայաստանի համար, բայց այն մեծ վնաս հասցրեց նաեւ հարեսան Իրանին, որն այդ ընթացիկ «խաղից» դուրս էր: Թուրքիան որդես Արեսնուսին փոխարինող երկր կարողացավ ավելի մոսկանալ Իրանի սահմաններին: Իսկ Ադրբեջանը՝ վերագրավելով սարածքներ հայերից՝ ընդարձակեց Իրանի հես իր սահմանը, սեսղեղելով լրեստության եւ միջամտության ավելի լայն հնարաղրություններ Իսրայելի համար:

Դեկեսերերի 10-ին Բափվում կալացած հաղթանակի սոնակասարությունների ժամանակ Թուրքիայի նախագահ Ռեջեփ Թայիփ Երդողանը նույնիսկ ակնարկեց Իրանի մասնասման մասին: Իրանի վարչակազմը խիստ վղղվված՝ անմիջաղես գործի անցավ: Արսափն գործերի նախարար Ջավաղ Ջարիֆը նախաձեռնեց այցելել սարածաբանի մի ասր երկրներ՝ փորձե-

ծել եւ որոուաներ ընդունել: «Գնալով ավելի ինփնալսահ դառնալով եւ մեծացնելով իր երկրի ղարստանական հնարաղրությունները, Թուրքիայի իոխանավորն այլես չի ցանկանում լինել Արեսնուսի հակասարիմ գործընկերը: Նա հակասացած է, որ Թուրքիան ղես է կերի իր սեփական ձակասագիրը Երդողանի իսկ ղեկավարության ներքո», գրում է հողվածի հեղինակը, այղուհանդերձ նկասեսելով, որ նման մոեսցումը հակամարար դժվարամարս կլինի Արեսնուսի համար: Այդ ղարսձառով էլ սակսիկական այլ միջոցներ է նուում նա, որոնց Երդողանը կարող է դիմել: «Մեծ սեղաարժ կասարելը գուցե սեղին չի լինի, բայց մի ողորսում հնարաղր է դրականորեն զարգացնել թուրմսերիկայան հարաբերությունները: Դա Թուրքիայի մերձակա արջանների (Կիղրոս, Հայաստան, եսալն) վաղեմի հակամարտությունների վերացումն է: Անկալելով Բայդենի վարչակազմի բարյացական վերաբերմունքը, Անկարան վերջերս մի ասր դրական փալեր է կասարել: Ընդառաջելով Եվրոմիությանը՝ նա բարեկամական ձեռք է մեկնել սարածաբանային մրցակից երկրներին, ինչղիսիփ են Սաուղյան Արաբիան եւ Իսրայելը: Մեկ սարվա կոոս փաղափակաությունից հեսո, նա նաեւ խրախուսել է ՄԱԿ-ին վերսկեսելու բանակցությունները Կիղրոսի հարցի արջ: Իսկ անենագարմանալի նորությունն այն է, ըս Երդողանի ավագ խորհղարսուներից մեկի ինձ սված հավասիացումից, թե Անկարան ղարսաստանություն է հայնել կարգավորելու Հայաստանի հես իր հարաբերությունները»:

Մեկ անգամ սուժվածը կրկնակի կզգուուանա:

Հայաստանը չղես է սերի թակարղն ընկնի նորից, որովեսես դա եղել եւ մնում է Թուրքիայի մարտավարությունը, որի նղարսակն է խոչընդոսել Հայոց ցեղաղաղանության միջագաղին ձանաղումը:

Հայաստանն, ընդհակառակը, ոչինչ չի ասհելու Թուրքիայի հես հարաբերությունների կալացումից, հասկաղես ներկալիս, երբ վերջինս իր գեմերի եւ վարձկանների միջոցով այդան դառնություն ղարսձառեց Հայաստանին եւ Արցալին: Հայաստանը ղես է բարձրացնի նսանողը Թուրքիայից ղարահանջելով, որ ձանաղի Հայոց ցեղաղաղանությունը եւ նրան մոեսաղես ղարստանողական դիրքերում ղարի: Եթե Թուրքիան ցանկանում է համասեղ հանձնաղաղումը կազմել, այդ հանձնաղաղմի միակ ղարակաղությունն է լինելու հաոավարկել, թե ինչնան է Թուրքիան հասոցում ղարսական Հայաստանին:

Այժմ, երբ ԱՄՆ-ի ղեսարսուղարությունը ցանկություն է հայնել վերսկեսելու Մինսկի խմբի գործունեությունը, բղոր վերոնոյալ զարգացումները իրենց արսացղումն են գնեղու մյուս համանախագահների որոուաններում: Նրանք Մոսկվային եւ Անկարային ղարսասխանասվության են կանչելու ղարաբաղյան ղարեստանը իրենց սեփական ասհերին ժառայեցնելու համար: Ժամանակն է, որ Մինսկի խումբը զբաղվի իր անավարտ թողած օրակարգի հարցերով: **ԱՆԳԼ. Բարգմանեց՝**

ՏԻՊՈՒՆ ԵՎԱԿՅԱՆ

«Ֆրանս-Արմենի» ամսագիր

Ֆրանսական հայտնի օտարալեզուները՝ «Էֆորեսի» նախկին փոխնախագահ, հրատարակատու և էստիմուս Զրիսիան Սակարյանը խորաքափանց հայացքով հետևում է մեր այս աշխարհին: Իր վերջին գրքի («Աղետի ծագումնաբանություն», «Լը Սերֆ», 2020, 276 էջ) լույս տեսնելու առիթով նա համաձայնեց լուսաբանել մեր հարցերին:

«Ֆրանս-Արմենի» - Դուք ասում եք, որ հայերն ունեն «խկական թեմաներ» և «կեղծ բարեկամներ»: Կմեկնաբանե՞ք ձեր այդ միտքը:

Զրիսիան Սակարյան. Նրանք ունեն ժառանգական թեմաներ, որոնք այլևս չեն բավարարում այդպիսի մնալով եւ ուզում են դառնալ հավերժական թեմաներ: «Ժառանգականը» ենթադրում է անցյալը, այժմ, սակայն, խոսքը ոչ թե անցյալին, այլ ապագային է վերաբերում: Նրանք չեն ուզում, որ Հայաստանն աղաքա ունենա, որ հայ ժողովուրդը այս փոքրիկ սարածոն կարողանա ստեղծել որևէ բան, որը ոչ մեկին ոչնչով չի սղառնում: Այնպիսի տրամադրություն է, որ իրենց սարածոներում հայերի եղանակ արդեն խանգարում է թուրքերին ու արբեջանցիներին: Ինչ վերաբերում է «կեղծ բարեկամներին», ապա նրանք բարեկամ չեն, ինչպես Ռուսաստանը, կամ խորհրդային Երևանը, ինչպես Պարսկաստանը, որը կեղծ տրամադրություն էր ստեղծել, թե կարող էր մի քանի չեզոքության մեջ արդեն: Այսպիսի համայնքի աջ ձեռք հանդիսացող Այաթոլլա Ալի Ակբար Վեյսեթին, որն էթնիկ արբեջանցի է, ասաց, որ այն, ինչ անում են ազերիները, դար ալ հար է, այսինքն՝ «համագործակցության տուն»: Այդ համագործակցությունը արբեջանական ռեժիմի հետ է հնարավոր, քանի որ այն եղբայրական հասկանալի է ունի իրանական ռեժիմի հետ: Այս առումով իրանական ռեժիմը զարուհում է հայերից՝ որդես անհավաստների(*): Նման սուր կոնֆլիկտային համատեղում ես միշտ աղաքած եմ մնում հայերի դիմադրողականության ու դիմացկունության աստիճանի վրա: Միեւնույն ժամանակ, սակայն, բավական է արդեն, որ հայ լինելը բնորոշվի միայն դիմացկունությամբ: Հայերն իրավունք ունեն անհոգության, թեթևության, իրավունք ունեն բեր չկրելու, իրենց բյուջեի մի գալի մասը չհրամայելու դաշտայնությանը՝ զուտ այն դասառաջով, որ իրենց խորամտությամբ են ոչ թե ինչ-որ արարի համար, այլ իրենց լինելության: Այս առումով Թուրքիայի արածն ընթացումից վեր է: Արբեջանցիների սեսանկյունը դեռ կարելի է լիովին հասկանալ, քանի որ այս երկու ազգերը դաշտայնության մեջ են: Թուրքիայի դեմքում սա խիստ վրդովեցնող է, քանի որ միջամտելու համար նա հիմնվում է ռասսայական եղբայրության չափանիշի վրա, մինչդեռ 1991-ից ի վեր Հայաստանը ոչ մի սեսակ ազգեսիայի ֆայլեր չի ձեռնարկել, եւ վերջինիս անկախությունը ընդունել է Թուրքիայի հանրապետությունը: Ինչպես մասնագետ ժամ-Իվ Լը Դրիանը, սա Թուրքիայի կողմից իսկական ազգեսիա է, ինչը բացարձակապես անհիմն էր ու կասարելապես արյունահեղ:

-Ո՞վ կարող է կանգնեցնել Թուրքիային:

-Իմ կարծիքով՝ ոչ եվրոպացիները՝ հաշվի առնելով այս հարցում գերմանացիների եւ ֆրանսիացիների սարածայնությունները: Սակայն ամերիկացիների եւ եվրոպացիների ավելի համակարգիչ լինելը թերեւս կկարողանա կանգնեցնել Երդողանին: Մյուս կողմից ռուսները հասել են մի կետի, երբ Արեւմուտքի հանդեպ սածած ասելությունը եւ արեւմտյան արժեքների վանումը ինքնաբերաբար նրանց սանում են թուրքերի կողմը, վախենալով երկար ժամանակով: Հայերը մեծ է կարողանան հասկանալ դա: Ղարաբաղում

«Հայաստանը դեմ է վերանայի իր առաջնայնությունները»

ռուսների չմիջամտելն աղաքույցն է այն բանի, որ սեղի է ունեցել գաղափարախոսության փոփոխություն: Հայերը Բորիս Ելիցինի օրոք կարողացան իրենց վերահսկողության սակողանել այս սարածները ռուսական ուժերի շնորհիվ(**): Այդ ժամանակներն անցյալում են, եւ Կրեմլում ներկայումս սեսությունները հետանում են այն դիրքորոշման, թե Ռուսաստանի համար այլևս օտարական չէ մասնակցությունը սեղական հակամարտություններին: Լավագույն դեմքում Մոսկվայի արածվել օտարագրված կլիմայի միանալ օտար ավելի մեծ դաշտների կամ հակադաշտների, որոնց նդասակն է արեւմտյան կողմի թուլացումը: Թուրքիայի եւ Ռուսաստանի միջեւ կա արեւմտյան ժողովրդավարական արժեքների ասելության շուրջ ստեղծված մի սեսակ լուռ միասնություն: Այս հակամարտությունը ցույց է տալիս, որ Ռուսաստանը հեռացավ իր ավանդական սկզբունքից, այն է՝ օտարելի սեղական հակամարտությունները, բաժանել՝ սիրելու համար: Մոսկվային առավել հետաքրքրում է Թուրքիային իր սրդական ձին սեսնելը ՆԱՏՕ-ի ներսում՝ այն թուլացնելու համար: Եվ նման նդասակների կողմից Հայաստանի ճակատագիրն, ավաղ, չնչին բան է հանդիսանում:

-Հայերը մեծակ են ընդդեմ դաշտայնության գրգռի, եւ անուղղակիորեն ՆԱՏՕ-ն չի դասաղաքում թուրքերին: Մյուս կողմում՝ ՀԱՊԿ-ը գոյություն ունի միայն թրթի վրա: Արդյո՞ք դուրս են գալիս խմբավորումների սրամաքանությունից:

-Ես չեմ կարծում, որ ՀԱՊԿ-ն այսօր վաղիմի Դուսիցի համար այնքան կարեւորություն ունի: Այս կազմակերպությունը, ինչպես եւ եվրասիական հայեցակարգը, չեն համադասախանում Ռուսաստանի սեսականներին օտար կար ժամկետներում: Իրականում մեմբ չգիտեմ, թե ինչ ծովերում է լողում այս հարթած Ռուսաստան-նավը: Ես այդուհանդերձ խիստ զարմացած եմ, որ Պուսինը սղասում էր թուրքերի ներխուժումը Ղարաբաղ: Նա վստահաբար չէր կանխատեսում, որ թուրքերն այդքան ջիհադիսների կբերին: Եվ բավական է կարծել, թե Ռուսաստանը անթափանցելի ու հերմետիկ մի անբողջություն է: Այն-հայտնում Ղարաբաղում թուրքական նման միջամտության առաջ ռուսները հայտնվել են մի սեսակ աղաքանի ու ինդրովիզացիայի մեջ: Ես վստահ չեմ, որ Պուսինը կարմիր գիծ լինի դրած, երբ վստահի սակ է Լաչինի միջանցքը:

-Ինչո՞վ է այս դաշտայնությունը, իր խորհրդանիշերից ու Սարդարաղաքի նոր ճակատամարտ համարվելուց բացի, փորձարկում հանդիսանում: Արդյո՞ք սա փորձարկում էր, թե կարող են հայերը սնորհել սեփական ճակատագիրը: Պատերազմի փորձությանն առերեսված թավշյա հեղափոխություն եւ ժողովրդավարական դեմություն, այլ ոչ վարչակարգ կերտելու ունակություն փորձարկում էր:

-Հոգեւոր իմաստ կա այն փաստի մեջ, որ հողի նկատմամբ կառավարությունը մեծ է ընթացել սանելի կյանքի սահմանների մեջ: Այս դաշտայնությունը ցույց սվեց, թե ինչ աստիճան հայերը, որ օտար լավ կարող են արդեն Ափյուռում, աշխարհի բոլոր ծայրերում ու մակույթների մեջ, հաշտ ու ընդունված այդ երկրների ժողովուրդների կողմից, լինեն դրանք մահմեդական, ասիական, թե արեւմտյան ժողովուրդներ, իրավունք չունեն արդեն իրենց սեփական հողերում, առավել եւս՝ սեփական Պեսության մեջ: Սա փորձարկման արժեք ունի: Փաստ է, որ հայերը չունեն դեմակա-

նության ոչ մակույթ եւ ոչ դասնություն (**): Ցավով, դիվանագիտական մեքի սղությունը եւ դաշտների բացակայությունը հանգեցնում են այն բանին, որ ունեն օտար լուռ թեմաներ եւ օտար կեղծ բարեկամներ: Սոււմայիթի, Բավլի ջարդեր, երկրաշարժ, կարճ ու ֆասային ժամանակներում անկախության ձեռքբերում, այս ամենը հսկայական դասախանասկություն է երեք միլիոն բնակչություն ունեցող ժողովրդի համար: Մեմբ իսկապես դեմ է առաջադիմեմբ դեմակա-նության մակույթ ձեւավորելու եւ դիվանագիտական հնություն ձեռք բերելու գործում: Հայաստանն այսօր օտար մեմակ է: Նրա իրական բարեկամական կադերը, որ ունի, օրինակ, Ֆրանսիայի հետ, չեն կարող վերածվել ռազմավարական դաշտին: Ֆրանսիայի հետ մեր կադը մնում է հիմնականում զգացմունքային ու մակույթային: Այսուհետեւ հայերը դեմ է զգուսավորությամբ վերաբերվել այս աշխարհին, որը թեմանական է: Այն միտք, թե 1915 թվին աշխարհը չար էր դաշտայնության դասառաջով եւ որ 2020-ին այն դակաս չար է՝ այլևս սխալ դասողություն է: Մի անգամ հարցի մի հայ մախազաի (անունը չեմ տա), թե ինչն է նախընտրում հայերի մեջ . «Բարի ժողովուրդ են», դասախանեց նա: Այդ, սակայն նրա հարեաններն այդպիսին չեն: Ասելության մեջ չընկնելու եւ վերադարձի համար ֆեզ վերացնել կամեցող հարեաններին ոչ թե դեմ է ասել, այլ դեմ է կերտել դաշտայնության համակարգ, որ կոչվում է հայրենիք, ինչպես եւ՝ ազգ: Հայրենում ազգ բառը հսակ իմաստ չունի: Այն ավելի առնչվում է էթնոսին, քան Պեսությանը: Իմաստաբանական առումով մույմդես կարծես անբողջական չէ: Հայաստանը դեմ է ցույց տա, որ ընդունակ է եղել Պեսություն լինել, եւ ցավով միտք մեմ, որ Կովկասում այլ հարեաններ կարողացան ավելի լավ ցուցաբերել դեմակա-նական ունակությունները: Հայաստանը հիշում ու խնկարկում է սարսափներով ու գոհաբերություններով լի իր դասնությունը, սակայն այն չի դարձնում արդյունավեճ վահան աղաքայի համար: Պատմությունը չդեմ է միայն կրել, այն նաեւ դեմ է գրել: Ղարաբաղում ընթացող այս դաշտայնության դաշտը ցույց է տալիս, որ անհրաժեշտ է ձեռք բերել դեմակա-նության մակույթ: Այս դասն ուղղված է թե Հայաստանի Հանրապետության դեմակա-նությանը, որ դեմ է լինի առավել արեւեսավարժ, եւ թե՛ Ափյուռին, որը դեմ է դադարի իր մեջ սեսնել իրական Հայաստանը, այսինքն՝ Եղեւնը վերադարձ Հայաստանը: Այսուհետ դեմ է օտար ավելի ուժեղ մերձեցում Ափյուռին եւ Հայաստանի միջեւ, եւ ոչ միայն հայրենասիրական որեւէ խնդրում՝ մարդասիրական միտքի ներքին: Պես է լինի կարգադաշտություն: Այդ կարգադաշտությունն է, որ կուժեղացնի Հայոց դե-

տությունը եւ թույլ կսա ավելի լավ դիմակայել իր թեմաների վայրագությանն ու բարբարոսությանը:

-Ինչպիսի՞ աղաքա եք սեսում Հայաստանի համար՝ 1918 թվից ի վեր այս աննախադեմ փորձությունից հետո:

-Ցավով, 1918 թվականը նախօրինակ է: Գերիշտող տղավորությունը՝ դաժան վերադարձն է անցյալին: 102 տարի առաջ, երբ անխուսափելի դարձած խորհրդայնացումի դեմ վազի մեջ դեմ էր առավելագույնս փրկել կենսական սարածներ, ամենաթեժ մարտերն ընթանում էին Ղարաբաղի դիմադրության ու Չանգեզուրի համար: Շաս ցավալի է սեսնել, որ 2020 թվականի նոյեմբերի 10-ի հրադարարից հետո այս մույն սարածները ծվասված են: Ղարաբաղում ձեռք բերված դիրքերն անադիկ ու մեմբեմակա-նական համարելով՝ Հայաստանն ահա Չանգեզուրում սսացավ խորը մի վեր՝ մի առք ու վաճառք, որը սեղի է ունենում, ինչն առավել մսահոգիչ է, անմիջապես Ռուսաստանի կողմից՝ ի օտար Թուրքիայի եւ Արբեջանի: Այդ ակոսը, որն անցնելու է Հայաստանի հարավի մի ծայրից մյուսը, հանդիսանում է Սսամբուլը Կասախիցին կադող անխոչընդոտ ուղի: 1918-ի համեմատ՝ Անկարան իրականացրեց իր հավակնություններից մի հասկած: Դժվար է հասկանալ, ինչպես Հայաստանի Հանրապետության դեմակա-նությունը կարողացան համաձայնել նման նախադեմ: Բացի այդ, սա ցույց է տալիս, որ զուտ սարածային սարբերակին սրված առաջնայնությունը Հայաստանին անխուսափելիորեն հետ է մղում դեմի անցյալ, որը նա միայն սանջվում է օսել, այլ կերտ ասած՝ «հողերի» հյուժող հարցը լըրորեն վնասում է աղաքային: Հայացքն Արցախի գագաթնագծին սեսնելը թույլ չի տալիս սեսնել օտար ավելի մսահոգիչ իրականություններ: Թուրքիայի դեմոգրաֆիկ կեղծը, նրա սեսեսական հզորության առը՝ չնայած այժմայն նրա ձգնաժամային վիճակին, նրա դեմակա-նության բարոյագրվությունը, նրան բնորոշ մեմակա-նական վայրագությունը, սկզբունքների բացարձակ բացակայությունը. բոլոր այս գործոնները դեմ է համարվել ռազմավարական որոշիչ սվայներ: Ինչպես եւ արբեջանական ուժերի ցուցաբերած վայրենությունը, Իլիան Ալիեւի՝ սահման չունեցող ստերը, ասելության ողջ այս համակարգը դեմ է ընկալվի որդես Հայաստանի թեմաների մոտիվացիայի աստիճանացույց: Հայ ժողովրդին միմչեւ Պակիսան գոհաբերության սված իսկանիսական գաղափարախոսությամբ առավել մեմացած բարբարոսության գերակայության այս համատեղում բիւս ու բռնադեմ վարչակարգերը միշտ ամեմանաւորները կլինեն: Հայաստանը դեմ է իր դառնալիքի մասին մսածի՝ հաշվի առնելով իր նկատմամբ սածված թեմանի այս անհավասարի

**) Համաձայն չենք այս մղումն հետ: Վերջապես Հայաստանը Իրանի համար իր 16 հարեանների մեջ միակ տրասնյա երկիրն է, որը գիտակցում են մսածող բոլոր իրանցիները: Ծ.Խ.:
**) Արցախյան 1-ին դաշտայնությունը հայկական մասնչող Ռուսաստանից, ընդհակադարձ չեն սսացել Ռուսաստանից, ընդհակադարձ՝ առաջին 2 տարիներին ռուսական ուժերը թեմանական վերաբերում ունեին հայերիս հանդեպ. հիշեմք Պոյանիցյոյին: Ծ.Խ.:
***) Համաձայն չենք նաեւ դեմակա-նության դասնություն չունենալու մղումն: Այդ մասին մեր թերթում հրատալի հողված գրեց դրոք. Նիկոլայ Հովհաննիսյանը: Ծ.Խ.:*

ՎԱԴԻՍ ՍՊԻՎԱԿՈՎ

ՇՇՈՒԿԻ ԵՎ ՃԻՉԻ ՆԱՄԱՐ, ՆԱՎԵՐԺՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԱԿՆԹԱՐԹԻ ՆԱՄԱՐ.

Առնո Բաբաջանյան. ոչ միայն երգեր

Արեն Ջիգարխանյանը մի անգամ իր ընկերոջը՝ Առնո Բաբաջանյանին, հարցրեց. «Ինչդե՞ս ես դու երաժշտություն գրում»: Նա դասասխանեց. «Լսում եմ: Լսում»: Իր հերթին ամբողջ երկիրը լսում ու երգում էր նրա երգերը, որոնք սրընթաց ներխուժեցին 1960-ականների «ձնհալի» մթնոլորտ ու դարձան հիրավի դարակազմիկ: Երաժիշտի հոբելյանի նախօրեին հիշում ենք, թե ինչդե՞ս կոմպոզիտոր-երգահանի համբավը ետևաբեմերից այն կողմ մղեց ականավոր սինֆոնիստի և դաժնակահարի սաղանդը:

Ոչ մի ստեղծագործական կենսագրություն չի լինում առանց լեգենդների: Բաբաջանյանի մանկությունից էլ հայտնի է մի դասություն, որը գոյություն ունի առնվազն չորս սարբերակով: Դրա բնույթն այսօրս չի հասկանալիս: Երեւանում մանկադասարանի համերգի ունկնդրման ժամանակ փոքրիկ Առնոյին նկատում է մի «բեռի», որն ասում է, որ տղան կասարյալ լսողություն ունի և նրան անողորմաբար դեմ է երաժշտություն սովորեցնել: Ծնողները հետևում են նրա խորհրդին, և արդեն մեկ տարի անց Առնոն հաճախում է երաժշտական դպրոց: «Ջեռին» Արան հաջաբայան էր, որը մեծ դեր է խաղացել Առնո Բաբաջանյանի՝ որդես որդեկապիտանի, կազմավորման գործում: Հենց նա է մայրաքաղաքում բարեխոսել, որդեսգրի Առնոյին ընդունեն Գնեսինների ուսումնարանի վերջին կուրս, իսկ այնուհետև արդեն՝ Մոսկովյան կոնսերվատորիա՝ Կոնսուսանին Իգունովի մոտ: Ի դեպ, հայտնի որդեկապի դասարանում լինելը Բաբաջանյանի վաղեմի երաժանին էր տղայի ամենավառ տղավորություններից էր Իգունովի համերգը Երեւանում 1930-ականների սկզբին:

Բաբաջանյանի դաժնակահարության մասին նույնպես լեգենդներ էին դրսևանում: Այնպես սազվեց, որ դաժնակահարի նրա մեծ կարիերան չի կայացել, չնայած թվում էր, որ դրա համար կար ամեն ինչ՝ նրբին սեփական, նախանձելի գեղարվեստական ճաշակ և վառ խառնվածով մեկնաբանումներ: Ժամանակակիցները ղեկավարում էին, որ Բաբաջանյանը դարձավ ցուցանում էր Բեթհովենի սոնատների, Շոպենի, Ռախմանինովի, Սկրյաբինի էսյուներին և որդեկապի մեկնաբանությանը, իսկ կուրսի երեկոն, որի ժամանակ Առնոն կասարեց Ռախմանինովի երկրորդ կոնցերտը, կոնսերվատորիայում երկար են հիշել: Ինքը՝ Իգունովը, մի անգամ, երգչուհի և մանկավարժ Նինա Դուրիակի հետ գրույցի ժամանակ, կիսաբերան ասաց. «Առնոն իմ լավագույն աշակերտն է»: Բայց երաժշտաստեղծումը, որը դեռ մանկությունից գրավում էր Առնոյին, այնուա-

մենայնիվ, հարթեց, թեև իր ստեղծագործությունները նա ինքն էր միշտ փայլուն նվագում, նաեւ, համարյա առանց բացառությունների, ինքն էլ ձայնագրում էր դրանք: Միայն կյանքի ամենավերջում Ռախմանինովի որդեկապի մոտ երեք յուրօրինակ, բուռն և վիրտուոզ կասարումները ձայնագրվել են հեռուստաստեղծությունում:

Իր առաջին ստեղծագործությունը՝ «Պիոներական ֆայլերը», Բաբաջանյանը գրել է 9 տարեկանում: Հետագայում ստեղծագործական աստղերգում երիտասարդ հեղինակի ուսուցիչներն են եղել խոշոր վարմեններ՝ Վ. Տայյան, Վ. Շերախին, Գ. Լիսինսկի: Ակադեմիական «լուրջ» երաժշտության աստղերգում կոմպոզիտորը թողել է հարաբերականորեն փոքր, բայց նշանակալից ժառանգություն՝ երեք լարային կվարտետ, դաժնամուրի և ջութակի կոնցերտներ, դրեմ-նադաշտի նվագախմբի համար, «Հեռուստական բալլադը» դաժնամուրի և նվագախմբի համար, որի համար 29 տարեկանում ստացել է, ոչ ավել ոչ դակաս, Ստալինյան մրցանակ: 1962-ին Մոսկովյան Ռուսոպերայի համար գրել է թավջութակի կոնցերտ՝ օժտված յուրօրինակությամբ, գունագեղությամբ և կասարողական ցայտնություններով:

Նորարարական ջիղն ամենից ցածր արտահայտվեց դաժնամուրային ստեղծագործություններում: Ինչքան արժե միայն «Վեց դասեր» դաժնամուրային սյուիտը, որտեղ ժողովրդական բանահյուսության սարերն անտառային, բայց համահունչ կերպով համադրվում են «դժվարիմաց», ռազմապետական ֆոնիայի հետ:

Իր հերթին, իր թափով աղբեցնող «Պոեմը» Չայկովսկիի անվան 3-րդ մրցանակաբաժնության դաժնակահարների համար դարձավ կասարում է:

Բաբաջանյանի բացառիկ սաղանդը չկարողացավ ամբողջությամբ բացվել նաեւ մեկ այլ դասառնով. կյանքի կեսը՝ 30 տարի, կոմպոզիտորը հիվանդ էր սոփակարյունությամբ: Դա մեծադեմ խոչընդոտում էր եռանդուն և կենսուրախ երաժիշտին, որն առհասարակ հայտնի էր հիանալի հունորի զգացումով, ընկերության ոգին էր և ընթացիկ երջանիկ հայր: Բայց իր ողջ ակադեմիական երաժշտության մեջ, մանավանդ ուժ ցուցանի, դարձավ լսելի է անելանելի ողբերգականությունը: Ամենավառ օրինակը Դմիտրի Շոստակովիչի հիշատակին նվիրված թիվ 3 Լարային կվարտետն է (1977): Դա դարձավ մեծ կոմպոզիտորի մահվան կադավերայի արձանագրություն: Այնուամենայնիվ, երկիրը նրան ճանաչում էր որդես կոմպոզիտոր-երգահան: Ավելի ձիճո՞ ոչ թե ճանաչում, այլ ահավոր սիրում էր: Նրա երգերը դարձան «ձնհալի» ձայնը, ինչդե՞ս խուցիկի ֆիլմերն այդ ժամանակաշրջանի արձանագրությունն էին կինոժառանգության վրա: Բաբաջա-

նյանը սեսնում էր, թե ինչդե՞ս է աճում իր համահայտությունը՝ ցրտազայելով երկրով մեկ և լսելով, թե ինչդե՞ս են մարդիկ երգում «Իմ Երեւանը» «Առաջին սիրտերը» ֆիլմից: Խորհրդային էստրադայում ցածր բաներում նա առաջանարիկ էր. առաջին թվաթիվը՝ «Ջայլում է արեւը ծառուղիներով», «Գեղեցկության թագուհի» և «Ժողով», բառացիորեն բոցավառել էին ժամանակը նոր, մինչ այդ խորհրդային հասարակության մեջ չեստեղծված գույներով ու ռիթմերով: Լրիվ այլ կերպ ընդունեցին «Նոկսյուրնը», «Մի Երաժիշտը», «Սասանայի անիվը», «Վերադարձում է ինձ երաժշտությունը», «Շնորհակալ եմ քեզ»-ը՝ խորհրդային ֆնարական երգի անգերազանցելի գլուխգործոցները: Երաժշտությանը համարաստիքային էր նաեւ չափածոն, Բաբաջանյանը համարագործակցում էր Անդրեյ Վոզնեսենսկու, Եվգենի Եվսուբենկոյի, Լեոնիդ Դերբենյովի, Ռոբերտ Ռոժդեստվենսկու հետ: Եւ հենց 1960-ականները, եւ այդ հիթային երգերի հաղթական համերգային կյանքը դժվար է դասկարացնել առանց եւս մեկ մարդու՝ Մուսլիմ Մագոմաեւի: Նրա և Բաբաջանյանի միջեւ գոյացավ ոչ միայն գերբերդնավոր ստեղծագործական միություն, այլ և իսկական ընկերություն, որը բավականին սարտինակ կերպով ֆանդվեց կոմպոզիտորի կյանքի վերջում: Բացի այդ, իր որդուն՝ Արայիկին, աջակցելու բնական ցանկությունը, որն այդ ժամանակ երգչի գործունեություն էր սկսում, մղեց Բաբաջանյանին արդեն նրա համար նոր երգեր գրել:

Այսօր, երաժիշտի մահից համարյա ֆուռսուն տարի անց, կարելի է գիտակցել Առնո Բաբաջանյանի ստեղծագործական ժառանգության ընդգրկումն ու նշանակությունը: Եվ միաժամանակ թխել, թե որքան է ուժաղբային ողբերգությունը: Իսկ երգերը... արդեն են: Դրանք Երեւանի երգում ու լսում են: Ավելին ինչ ասել, եթե բոլոր մոսկովացիներն իրենց Զաղափի օրն անց են կացնում ռուսական մայրաքաղաքի ոչ դաժնակահար օրհներգի՝ Առնո Բաբաջանյանի «Երկրի լավագույն ֆաղափը» մեղեդիի ներքո:

«Լիտրաստրայա գազետա»,
Մոսկովա, 20.01.2021
Ռուսերենից թարգմանեց
ԳԵՎՈՐԳ ՄԱՐՏԻՅԱՆԷ

Ո՞վ ենք մենք...
Լույսով լցված դասարկ գավ,
Այսօր՝ ծաղիկ, վաղը՝ կավ...

«Հայրական խնձորենին»՝ վերընծյուղման խորհրդով Ամայա Կարսյան. հուշ-ցերեկույթ էր գրի շնորհանդես Գյումրիում

2018 թվականից այդ վաղվա հանգրվանում է բերված տղերի հեղինակը՝ Լեւինական-Գյումրիում արժան բանաստեղծ, մանկավարժ (նաեւ Արցախում աշխատած) Ամայա Կարսյանը: Հունվարի 27-ին՝ նրա ծննդյան օրը կազմակերպված հուշ-ցերեկույթն ու իր «Հայրական խնձորենին» արձակ գործերի ժողովածուի շնորհանդեսը Արցախյան 44-օրյա դաժան դասերգից հետո ՌԱԿ Շիրակի մարզային գրասենյակում կազմակերպված առաջին միջոցառումն էր:

1970-80-ական թվականներից գրական աստղերգ մտած Ամայա Կարսյանի ստեղծագործությունները նախ տղագրվել են տղական ու հանրադասական մամուլում, գրական դարբերականներում ու ակամախներում: 2007, 2016 և 2017 թվականներին լույս են տեսել նրա բանաստեղծական ժողովածուներից երեքը՝ «Հագա-

րա», «Սիրո կանթեղ», «Կեցության կայմեր», իսկ չորրորդը՝ «Լույսի ակունքներ» վերնագրով, հրատարակվել է բանաստեղծուհու մահից հետո: Նրա ստեղծագործություններից թարգմանվել են նաեւ ռուսերեն և ուկրաիներեն:

Կարսյանի արձակ գործերը՝ դասվածներ, մանրադասումներ, հուշատարածներ, նրա կենսափորձի, այդ թվում՝ 88-ի երկրաբանի ցավագին փորձառության ծնունդ են, որի 30-րդ տարեկան էլ հեղինակը նվիրել է դեռ կենդանության օրոք տղագրության ներկայացրած այս ժողովածուն: Այդ գործերում նրա արժան կյանքն է՝ հուզառաս Երազանով: Ինչդե՞ս նույն է ժողովածուի ընծայակում, գործերի բազմաթիվ հասկաններ իսկական արձակ բանաստեղծություններ են՝ խոր զգացականությամբ:

Գիրը դեռ 2019 թվականի վերջին ՀՀ

նախագահի աշխատակազմի հովանավորությամբ, գեղեցիկ ձեւավորմամբ լույս է ընծայել Գյումրու «Դրի» հրատարակչությունը: Շնորհանդեսն ուժացել էր նախ ծագած համավարակի, աղա դասերգի դասառնով: Բոլոր դեղերում կազմակերպիչներն իրենց հասուկ գործիկ միջոցառում էին կազմակերպել, որն ուղեկցվում էր նաեւ գրից հասկանների ընթերցմամբ, երաժշտական գեղեցիկ կասարումներով:

«Հայրական խնձորենին» այս ժողովածուի առաջին ֆնարական դասումի վերնագիրն է: Հայրական երեմնի ծաղկուն այգու հասկան խնձորենու խոր ընդերք գնացած արձանները վերընծյուղել են նոր շիվեր: Այդ վերընծյուղման խորհրդանշական իմաստն ունեն միջոցառումից ամեն մասնակցի տարած մեկական խնձոր...

ԳԵՎՈՐԳ ՄԱՐՏԻՅԱՆԷ
Գյումրի

ԱՐԾՎԻ ԲԱՆՉԻՆՅԱՆ

Չին եւ խոզաբուծարանը, կամ՝ Երբ տաշած քարերը մնում են գետնին

Սփյուռֆահայ մսավորականներից մեկի՝ մի ֆանի սարի առաջ ասած խոսքը տրամաբան է իմ մեջ:

-Հայերուս երբեք դրամ չի դրակսիր ո՛չ Հայաստանի մեջ, ո՛չ ալ Սփիւռքի, բայց այդ դրամը յաճախ վասնուած է անելորդ բաներու վրայ...

Այս դրամաբանը ցույց սկսեց այդ խոսքերի ճշմարտացիությունը: Հայաստան երկիրն ու հայ ժողովուրդը անցած տարիներին իրենց ունեցած դրամով ու գիտական ղեկավարությամբ ոչ միայն չփորձեց զենք արտադրել (հիշե՛նք հայ զինուորական կարկառունները), այլև իր ունեցած գումարները փոխադրեց անհամաս տների, շուկաների վրա, լավագույն դեպքում՝ «Եվրոնորդոթյան» ենթակառուցվածքային ծրագրերի հրահանգներով ու կառուցելով ոչինչ չստացող ճեմեր, Երևանը խճողելով անձառակ բազմաբնակարան նորակառույցներով՝ Աստված գիտի՝ ո՛րն համար... Չվերակրեց սահմանը թիթեղյա տների ղառաբանության հույսին թողած սեփական բանակը, ասել է թե՛ անուղղակիորեն կերակրեց թեմանու բանակը, գրեթե ոչ մի լուծաբանական միջոցառում անելուց հետո սեփական իրավունքները դադարեցրեցին: Երբ արդեն շուրջ 20 տարի է մեզ «ազատ» ճանաչել, ողջ ու ժով չդադարեց իրենց սեփական կամ ղառաբանի դեմ (մի ֆանի հայալեզու հրահանգությունները չհաճավ)՝ իր ղառաբանական համարելով իջնել «բունիաթականության» մակարդակին, թերազանիստ թեմանու խելին ու գերազանիստ իրենը... իսկ նույն ժամանակաշրջանում գլխավոր բարբա-

րու «հարեանը» խելացիորեն իր նավթադուրները ծառայեցրեց իր նախնիներին բոլոր՝ աստիճաններում ու բոլոր՝ մակարդակներում...
Դեռևս 1913-ին ֆրանսիացի հայագետ Ֆրեդերիկ Մակլերն ասել է, որ հայերը նախնուհանում են 100 հազար ֆրանկ սրամարդի մի ձիու, քան իրենց ազգային մսավորական զարգացմանը սաստիկ ունեցողները:
Մեր օրերում էլ մեծն Գրիգոր Գուրգոթյանը Բյուրականում շիջեցրեցին իր նախնիների կենսական ծրագրերը և փայտեցրեցին իրենց ծրագրերը... իսկ այդ սարածից նրանից խլվեց... խոզաբուծարան կառուցելու նպատակով...
Անուշտ, մեծուղի զանազան բարեգործական կառույցներ էլ ինչ-ինչ գործեր արել ու անում են, սակայն դա հաճախ դուրս է գալիս խելամուծության սահմաններից ու, ինչպես հայ իրականության ամեն շեղում, այնտեղ նույնպես հաճախ չեն ու սիրական է նորին մեծություն կոչողից: Լինի Հայաստանում թե ի Սփյուռս աշխարհի: Ազգամեր մի կառույց իր հիմնական շեղումները գործունեության հետ մեկտեղ կարող է, ասեմք, սարիներ շարունակ հսկայական անասական վճարել իր մեկ աշխատակցին՝ փոխանակ նույն գումարները ներդնել կենսական, հիմնարար, հեռու գնացող նախագծերի իրականացման մեջ...
Հայ մեծահարուստներով լեցուն ԱՄՆ-ում սասանյակներ շարունակ մերում չկարողացան կյանքի կոչել մի խելի գլխին կինոնկար՝ ողջ մարդկության հետ երկխոսության մեջ մտնող ամենից հասանելի միջոցը: Շատերին չգրեցին «խոսու՛մը» բավական ուժացած էր...

Միայն Մոսկվայում 1000 հազարի միլիոնատեր կա: Իսկ խոշոր հազարավոր ինչ են անում նրանք՝ երբեմն-երբեմն հերթական ոչուսուկազ զլանուրային շուկայում կազմակերպելուց կամ ռուսական ինչ-որ գաղափարադրամ հերթական (անձառակ) հայկական եկեղեցին կառուցելուց բացի... Եվ սա այն դեպքում, երբ վստահ են, որ շեղի հայ համայնքը մի ֆանի սարի անց շեղափոխվելու է մեկ այլ բնակավայր...
Գուցե առարկություն լինի, որ հայ հարուստների գումարներով մասնավորապես ԱՄՆ-ի համալսարաններում բացվել ու մինչ օրս գործում են հայագիտական ամբիոններ: Երբ է, սակայն չնոռանամ, որ թուրքագիտական ու այլ ամբիոնները ստեղծվում են գոյատևում են այդ համալսարանների ու ղեկավարների ֆինանսավորումների հաշվին: Իսկ թե սասանյակների ղեկավարում ինչպես գոյատևեցին ու հաճախ ուն ջրաղացին ջուր լցրեցին այդ հայագիտական ամբիոնները (որոնք հաճախ հայերեն չիմացող օսարիներն էին)՝ վաստակաբաս հայ գիտնականից)՝ մեկ այլ խոսակցության թեմա է...
Եվ շատերն հիշում են, թե ինչ եղան Լինիի հիմնադրամի՝ Հայաստանի սրամարդած միլիոնները...
Այսֆան սարի հոգնեցնելու չափ բարձրաձայնվում է, որ նավթ չունեցող Հայաստանի զենք իր գիտությունն ու մշակույթն է, որով կարող ենք ու դարձավոր ենք ներկայանալ աշխարհին:

Եվ իսկապես, ինչե՛ր ունենք ցույց տալու աշխարհին՝ խելամիտ ֆաղափարականության եւ առկա գումարները նոյաբանդված ուղղորդելու դեպքում...
Բայց փոխարենն ունենք կորուստների, չիրականացված նախագծերի, ասել է թե՛ սառած ֆարերի մի երկար շրթա...
Մեր արվեստագետներից մեկը սարիներ առաջ սրամեղ էր. «Հայաստանում սառած ֆարը չի մնում գետնին, վերցնում են ու գլխով են սալիս»:
Մեր գլխով դարձրեց շարունակ սալիս են մեր եւ ուրիշների սառած ու չսառած ֆարերը, բայց մենք այդպես էլ չենք սթափվում, այլ ավելի ենք ընկղմվում ծախիճը՝ մեր չունեցածի ու կորուստների համար մեղադրելով արար աշխարհին, իսկ եթե մեզ էլ ենք մեղադրում՝ դուրս-ինչ ջանք չենք թափում դրանք այլևս չկրկնելու...
Իսկ Հայաստանում ու հայ իրականության մեջ բազում սառած ֆարեր իսկապես մնում են գետնին... հարուստ ժառանգություն, բազմաթիվ սաղանդներ, մշագո փայլուն գաղափարներ, սակայն համասարած անսրացավության ու անտեղության մոլորմանը դրանք դադարեցրել են մնալու չիրականացված, մասնավոր են կորսյան...
Միայն իմ եւ իմ շրջապակից շեղյակ են «օղում կախված» մնացած մշակութային ամենաարթը նախագծերի մասին, որոնք կարելու են մեր իսկ ինքնաճանաչման եւ աշխարհին ներկայանալու համար, սակայն դրանք իրականություն դարձնելու համար համադասախան օղակներ, մարմիններ, ենթակառուցվածքներ, սրացավ ու կարող մարդիկ գրեթե չկան...
Ցավով, մեզանում փող ունեցողներն ու որոշում ընդունողներն այլ արժեքներ են դավանում: Ձին եւ խոզաբուծարանը...

ԱՆԱՅԻՏ ՀՈՎԱՍԵՓՅԱՆ

Գեղամ Գրիգորյանի հորելյանն է, ավա՛ղ, տապալեցիկ

Սոցիալիստական օրերային թատրոնի մեծ ազդեցությունը ծանուցում էր, որ հունվարի 31-ին ներկայացվող «Անուշտ» նվիրվում է այդ բեմադրության հեղինակ, մեծանուն արհեստագետ **Գեղամ Գրիգորյանի** 70-ամյակին: Սիրս չկա, բայց կյանքին կառչած լինելու նշան է սա, Մեծերին չնորձանալու, նրանց վաստակը գնահատելու դարձավորություն, որ ինձ նման՝ չխոր չասեմ, ողբերգություն ամբողջ մարդուն, հանդիսատեսին կարող է լիցք տալ, համոզել, որ ստեղծելու, արարելու մեջ անդամների ենք, որ կանգուն ենք... դեռ: Զուրկի չխոր վիճակագրությունը փակել է աշխարհի սարբեր նշանավոր թատրոնների բեմերը, Հայաստանում եւ Արցախում Արթուրյանի սանձազերծած ղառաբանը, որ վերջացել, բայց դեռ չի ավարտվել, եւ ուրբացած, ողբերգյալ մեր ժողովուրդը անորոշություն մտուի ճիհաններում է, եւ հենց այս դրամին օրերային լավագույն ավանդույթներ ձեւավորած թատրոնը սոցիալիստի է դնում մեր վիհավոր արհիմ՝ «Անուշտ» է ներկայացնում: Երբ է, այն առնչվում էր բեմադրիչ Գեղամ Գրիգորյանին, նրա հորե-

լյանին, բայց եթե նույնիսկ դա չլինեք, «Անուշտ» հայ մարդու համար ուրիշ արժեք է՝ ազգային: Հայ մարդն անգիր գիտի Թումանյանի դրամը, Արմեն Տիգրանյանի երաժշտությունը, իսկ ավագ սերունդը նույնիսկ կարող է զանազանել՝ սարբեր սարիների բեմադրիչներն ինչպես են արհեստները իրենց ընկալումը, նրանցից ո՛ր բեմադրությունն է առավել խոսում հայոց հոգու հետ:
Հունվարի 31-ի իմ շեսած «Անուշտ» դարձված Հայաստանի մանրակերտն էր: **Սոֆյա Սայադյանին** կարելի էր նույնացնել Անուշտի հետ միայն մի դարազայում՝ նա արհեստագետ երեւի մնան է՝ նիհարակազմ է, նրբիկան, բայց իր կերտած գլխավոր կերպարը հարազատ չէր դարձել՝ ո՛չ խաղում էր, ո՛չ երգում, ճեփսն էլ հազիվ էր լսվում: Սարոյի դերակատար **Սարգիս Աղամյանին** առջեւ կարելի էր խոնարհվել՝ նա անսարբեր չէր մնացել եւ սեղաններին Արցախ էր մեկնել ղառաբանելու երկիրն հայոց, վիհավորվել էր, բարեբախտաբար այսօր բեմ է վերադարձել: Եւ ե-

Լուսանկարները՝ Սոֆյա Թորոսյանի ֆեյսբուքյան էջից

րեւի նրա մեծ մեղիք չէ, որ դերաբախտամ ժամանակ նրան համոզել են, կամ չեն սարհամոզել, թե կարող է «Բարձր սարբեր» կատարել: Գեղամ Գրիգորյանի սան **Գեորգ Հակոբյանը** լավ էր «նույնացել» Սոսիին, ծխելը չթողնելով, դեռ լավ երգում է, բայց նրա հագուստը կարծես բեմականը չէ՝ սան դադարանից մի բան գտել, արագ հանդերձավորել էր (էին) իրեն՝ հանդիսատեսի ներդրամությանն աղափարելով: Այս առումով նա, ցավով, բացառություն չէր՝ բեմում մի մասի զգեստները, աղա՛ ունաման-մաշիկ-չարոխ-գուլպան ուղղակի աչք էր ծակում, Լուսնա աշխարհում կավե կուժն առած ջրի էին գնում, իսկ բեմում մեծադից կուժ էր՝ օսար մեր աչքին: Եւ մի ֆանի անգամ դիտել են Գեղամ Գրիգորյանի՝ ինձ համար ոչ այնքան տղավորիչ բե-

մադրությունը, եւ եթե համեմատելու լինեմք նրա երգչական, կատարողական սվալների հետ, աղա դժգոհելու արժանությունը մեր արդարացված է, բայց սա իմ շեսած նախորդ ներկայացումների՝ փոփոխված սարբերակի տղավորությունն էր թողնում: Ո՛վ է այդքան համոզված եղել, թե հանդիսատեսը հիշողություն չունի, կամ՝ հեղափոխական Հայաստանում ինչ կարելու են այս ...մանրուկները:
Ներկայացումից առաջ «Գեղամ Գրիգորյանին նվիրված հորելյանական միջոցառումն», ինչպես ծանուցում էր թատրոնի կայքէջը, այդպես էլ չեստանք: Պասառին մի երկու լուսանկար ցուցադրվեց, մի ֆիչ կենսագրական, որտեղ անհարկ ընդգծվեց նրա իսկապես սաղանդավոր դուրս՝ օրերային երգչուհի Հասմիկ Գրիգորյանի դերը: Իսկ որքան շեղին կլինեք այդ օրը, այդ բեմում լսելի դարձնեին նրա ջայնը: Մի բան, որ կա մեր, համաաշխարհային բեմում նրան շեսնելու երջանկությունն ունեցած հանդիսատեսի ունկերում:
Մեր երկրի ունեցածը մշակույթն է, մշակույթի համար ենք միտ կռիվ սկսել, սալիս ենք այսօր: Մեր դարձված երկրում չխոնարհեմք այն սյունները, որ կանգուն են դեռ:

ԳԵՎՈՐԳ ԳՅՈՒԼՈՒՄՅԱՆ

Արագադր՞ք Եւրոնակում է Պատերազմել Տայասանի դէմ

դ. Սեփական բիզնեսը սկսելու ավելի լայն հնարավորությունը՝ հարցվածների 4.2%:

Այսօրվա Հայաստանում առկա այս չորս կետերը եւ հինգը կորածների, հինգերորդը՝ հուսահատությունը, որն իր գազաթանկեցիկ հասավ Արցախի մեծ մասի կորստից ու Հայաստանի անհիմնալի, մեծուհու ու վստահ աղաղակող աղազալի շեյկականից հետո:

Իհարկէ, հայրենասիրությունն իր գործն անում է, բայց 90-ականներից հետո սարածված հայսնի մի խոսք կա. «Ամեն մարդ իրեն հարմար բաժակաճառից է հուզվում»:

Քիչ չեն մարդիկ, որոնք սղասում են առաջին հնարավորությամբ՝ Հայաստանը լքելու, արեւելիք տեղափոխվելու եւ, ինչ-որտեղ իրենք են լուրջ, «հանգիստ ապրելու»: Հայաստանից, իհարկէ, միտք արագադրել են, նման սրամարդությունները միտք աշխույժ են եղել, բայց այսօրվանը ոչ թէ արագադր է, այլ փախուստ՝ գլխին ազատելու չեստնված մի մարտնչի, որի վերջնամասում մենք լրջագույն խնդիրներ ենք ունենալու:

1992 թվականի սկզբին Հայաստանի մեծական բնակչությունը կազմում էր 3 միլիոն 633.3 հազար մարդ: Իսկ մեր օրերում (2020 թվականի սկզբի սվյալներ) Հայաստանի մեծական բնակչությունը կազմում է 2 միլիոն 959.2 հազար մարդ: Վերջին Պատերազմի ժամանակակից, մեկուկես անում, վերջնական չճշված

տեղեկություններով, կրել ենք շուրջ հինգ հազար երիտասարդ կյանքերի զոհ, որոնք այդպէս էլ չհասցրեցին սերունդ լինելու: Բազմաթիվ երիտասարդներ, ստանալով սարքեր մարմնական վնասվածքներ, զրկվել են ժառանգաւորությունից, մյուսները՝ կոնաս եւ առանց ոսփ՝ ուղղակի չեն ամուսնանալու՝ չհաղթահարելով հասարակության կողմից նրանց ուղղված «ինվալիդ տղան» հայացքները:

Ման գունարած՝ սկսվել է սկսվում է արագադրի ահասարուտ մի ալիք: Վերջին տարիներին՝ ասիճանաբար, նվազում է նաեւ ծնելիությունը, որը տարիներ անց մեզ կանգնեցնելու է գոյության լրջագույն խնդիր առաջ:

Այս հարցը մասնակիորեն լուծվում էր Զարկաճառի եւ Զաւարթաղի Երջաններում, որտեղ յուրաքանչյուր ընտանիք, ստանալով ղեկավարում ու անհասական աջակցություն, ունենում էր 7-10 երեխա: Ցավով, հիմա այդ ընտանիքներին աջակցող չկա, Զաւարթաղ չկա, Զարկաճառ չկա. ծնելիություն էլ չկա: Իսկ ընդհանուր առմամբ՝ Հայաստանում զույգերն ունենում են հիմնականում՝ 1-3 երեխա՝ ամուսնանալով բավականին ուշ, շատ ավելի ուշ, քան խորհրդային տարիներին, կամ 90-ականներին, կամ 2000-ականների սկզբին: Այդ տեղեկանքը Եւրոնակումը կարար սասկանում է՝ միտք ի վնաս մեզ:

Հիմա Հայաստանը կանգնած է վերջնական կործանման եզրին, մեկնարկը

սրված է: Այս տեղեկությունը եւս մեկ-երկու ասանակով, եւ թուրք-ադրբեջանական սանդեղը Հայաստանը կզրավի առանց մեկ փաշտուհու իսկ կրակելու: Այսինքն՝ Ադրբեջանը կուղղի այն սխալը, որը կասարեց 80-ականներին:

Այդ մասին հետաքրքրական դասնություն կա՝ կաղված Ադրբեջանի կենսկոմի առաջին ֆարսուղար Բադիրովի եւ Թուրքիայի այդ ժամանակվա նախագահ Թուրքուբ Օզալի հետ:

Այսպէս՝ Ղարաբաղյան Եւրոնակում արեւալույսին Բադիրովը մեկնում է Թուրքիա՝ օգնություն խնդրելու: Ըստ ժամանակակիցների՝ Օզալը հետաքրքրվում է Ղարաբաղյան իրավիճակով: Երբ Բադիրովը ներկայացնում է հայերի ինֆորմացիան մասին որոշումը, Օզալը դասասխանում է. «Թող անկախանա»:

Այդ դասասխանն աղօթահար է անում Բադիրովին, նա լավ էր գիտակցում, որ հաջորդ ֆայլը Հայաստանին վերամիավորվելու որոշումն է լինելու:

Օզալը բացատրում է. «Թող դուրս գա, թող միավորվի: Եթէ Նախիջեւանն էլ ուզեցին, ղեկ էր առնի... Բայց հազարավոր ադրբեջանցիներ կմնային Հայաստանում, Ղարաբաղում եւ մի քանի ասանակով անց ժողովրդագրական դասկերի փոփոխությամբ, խաղաղ կերպով կնվաճեցին եւ Ղարաբաղը, եւ Հայաստանի հողերը»:

Իհարկէ, ոչ մի դաստնական փաստաթղթում արձանագրված չէ այս զրույցը, բայց ասում են՝ իրականություն է: Ինչեւէ, խնդիր ոչ այնքան այս զրույցի իրական լինել-չլինելն է, որքան՝ գաղափարը:

Իրականում ստեղծվում է մի իրավիճակ, որը նախագծվում էր ոչ միայն Օզալի, այլեւ թուրք-ադրբեջանական սանդեղի հայրերից Եւրոնակում: Հայաստանը դասարկվում է, դասարկվում է արագորեն, եւ ոչ հեռու աղազայում մենք ապրելու ենք ծնելիության էլ ավելի անսանելի նվազաբերություն, արագադրի էլ ավելի մեծ թվեր եւ՝ հուսահատություն, աղիտություն, ձգձգում... առանց հայերի Հայաստան:

⇒5 Այստեղ «բարեկամ երկրներ» հասկացությունն անգամ հնացած է թվում: Այսօր այդ խորին դառնությունը, որ տեսնում ենք Մոսկվայի, Վաշինգտոնի եւ Նյու-Յորքի նկատմամբ, իր հետ բերում է գանգաճներ, որոնց մեջ կրկին ու կրկին վերհիշվում է անցյալը եւ արտահայտում հավերժ լիված լինելու զգացումները: Պէտք է դուրս գալ այդ մահաբեր Երջանից: Հայաստանը չի կարող միայն հաշտվել իր բազմաթիվ թեմաներին ու իր սակավաթիվ բարեկամներին, քանզի այս վերջինների մեջ ռազմավարական հաշտվելու ենք ու ազգային Եւրոնակումը եւս մեկ անգամ իրենց իրենք, որ Եւրոնակումը աշխարհում մենակ է՝ հենց որ դեմքերը դառնում են ողբերգական: Այս մեկուսացումից դուրս գալը ղեկ է դառնա ամենամառաջնային նպատակը: Հայաստանի կառավարությունն ու նրա դիվանագիտությունը ղեկ է անդաստառ բազմազան իրենց առաջարկը, դուրս գան՝ նվաճելու նոր գործակիցներ՝ բազում ու սարատեսակ, որոնք Ռուսաստանի հետ ղեկ է լինեն փոխլրացուցիչ եւ ոչ մրցակցային:

-Ըստ ձեզ, Նիկոլ Փաշինյանը ղեկ է հրաժարական սա: Ինչո՞ւ:

-Պարզ խոսենք. Փաշինյանին դաստնական անելը ենթադրում է ինքին Հայաստանի վրա Ռուսաստանի առավել մեծ ազդեցություն, քանզի որտեւ այլ վարչապետ ղեկ է նախ Մոսկվային դարձադր հավասարմության երդում սա առավել ընդգծված կերպով: Ունակ կարծում են,

«Հայաստանը ղեկ է վերանայի իր առաջնայնությունները»

թէ կառավարության ղեկավարին փոխելը թույլ կտա վերջինիս մերժել իր նախորդի ստորագրած նոյեմբերի 10-ի հրադարը: Այս վերլուծությանը ղեկ է թերահավատներն վերաբերվել, քանզի դա կնշանակե, որ Պուտինը Հայաստանի դարձությունը թույլ սվեց զուտ Փաշինյանին տրամադրված Մոսկվայի խնամակալությունը սակից դուրս գալու ցանկություն համար: Միջնորդ ալկոհոլաբար Պուտինը շատ ավելի խոր Եւրոնակում է հետադիմում, քան անձնական հաշտեւարդարը: Ադրբեջանը Հայաստանից գերադասելու համար Պուտինն, անուշտ, շատ ցանկալի հաշտարկներ է արել, որոնցից հրաժարվել չի դաստատու: Ղեկավար փոխելը, իհարկէ բացառադր ժողովրդավարական ձեւով, հարց է առաջադրում, թէ ո՞րն է Հայաստանի ամենամոտ նպատակը, ո՞րն է նրա ֆաղափական ու ռազմավարական ուղին: Եթէ դա ազգային միասնության հռչակումն է, աղա ղեկ է հրաժարվել կոռուպցիայի դէմ դայարից եւ այդքան յուրացումների մեղավորների հետադիմումից: Մանականը որ մասամբ այդ կոռուպցիան հասցրեց 2020 թվականի աղետին: Ամեն դեմքում, Փաշինյանին փոխարինողը ղեկ է լարախաղացի հմտություն ունենա. մի կողմից

փայլալի Ռուսաստանի հետ կենսական կաղը՝ մի օր սարածային զիջումները վերանայել կարողանալու համար (ինքնին արդեն իսկ մի մարտահրավեր), մյուս կողմից՝ երկրի ներսում դառնալի ազատ գործելու հնարավորություն՝ երկրի մաքրման (չմոռանալով, որ բոլոր հայ օլիգարխներն ունեն իրենց սեփական կաղերի ցանցը Ռուսաստանում): Շատ քան է ստացվում: Ամեն դեմքում Փաշինյանին կիաջողվի փրկել դաստնը միայն այն դեմքում, եթէ կարողանա ցույց տալ, որ բացառիկ հմտության ֆաղափական գործիչ է: Միջնորդ այսօր նա հակառակն է ցույց սվել:

-Ինչ դասեր ֆաղել 44-օրյա այս ղեկազմից՝ ներքին եւ միջազգային դաստնում, ինչպէս եւ Եւրոնակումը հակամարտության կառավարումից:

-Հիմնականում այս դաստնությունը, այդքան ստեղծ դարձուկած, կարելու հարցեր է բարձրացնում: Կարող ենք սահմանել Հայաստանը գլխավորադր իր աշխարհագրական ուրվագծով: Ինչո՞ւ ցածր ժողովրդագրությամբ աղիտ ղեկություն լինելն, ի վերջո, դակաս վիրավարական է թվում, քան իր սարածներն

ընդլայնել չկարողացող ղեկություն լինելը: Արդյո՞ք Վլադիմիր Պուտինը Հայաստանին նման ֆանտազմալ կլերաբերվել, եթէ այն լինեք առավել բարգավաճ երկիր, առավել ներգրավված լինեք գլոբալիզացիայի մեջ, ներկայացնեք սնտեսական եւ ռազմավարական առավել հետաքրքրություններ, որոնք կարող էին Ռուսաստանին Եւրոնակում լինել: Կարող ենք ընդունել, որ մարդկանց զոհաբերումը կարող է ազգային միասնության ավելի անուր Եւրոնակում լինել, քան խաղաղ երկրում ապրելու երջանկությունը: Ինչպէս ավելի լավ հաստատվել նման թեմանական միջավայրում՝ զարգացնելով սեփական զարգացման ուղիները, ինչը ենթադրում է բացվել: Հայաստանի ղեկավարները չեն կարող անտեսել բոլոր այս հարցերի վերանայումը, ոչ էլ ներկա իրավիճակում իրենց իսկ դասասխանաւությունը: Պատնությունը Եւրոնակումն է, այն կանգ չի առել: Պատնություն աղառ ու առավել ուժեղ ոսփ կանգնած ազգերի երկար ցանկը ղեկ է ոգեւնչի գործել: Այժմ մնում է գրել անտիմ մի գլուխ, որտեղ Հայաստանը կձերբազատվի անցյալի բեռից, կստեղծի օրենքի դաստնություն իր փառապետ մեկուսյին ու ժողովրդի բացառիկ ներուժին արժանի՝ ձեռնամուխ լինելու համար ներքին նվաճումների, որոնք միջազգայնորեն կդարձադրեն հարգելի իր արդար սղասումները:

Ֆրանսերենից թարգմանեց ՍՐՈՒՆՅԱԿ ԳՐԻԳՈՒ ԲԱՅԻՉԻՅԱՆԸ Միստերն, Ֆրանսիա

ՆԱԻՐ ՅԱՆ

Ասեմ, իմանա՛ք լրագրողը մարդ է

Ես չեմ կարողանում զանգել Մարիին: Մարին ինձ նման լրագրող է: Մոտ ֆան սարի ճանաչում եմ իրար: Ասուլիսներից առաջ հաճախ եմ միմյանց դասնել, նա՛ իր Վահանից, ես՛ իմ Սոնայից: Երազանքներ ու նդասակներ եմ հյուսել, որ մեր զավակները լավ սովորեն, մասնագիտություն ընտրեն, ճիշտ արժեքահանակարգով դաստիարակվեն, բուռ ընդունվեն... Մեր հյուսած երազանքներից թեև եմ անել, ոգեւորվել, մտնում եմ ընդհանրապես երեւել Բարձրալին:

Եկել էր Վահանի բանակ գնալու ժամանակը: Ես հույս եմ սվել, ո՛չ, վստահեցրել եմ Ալիսային, որ Արցախի Զարբայիլում իմ ազգականները, մտերմներին ուղիները ծառայել են, աղաչով, խաղաղ ու գոհ տուն վերադարձել:

Վահանն Մարիի միտումնաբեր է: Մարին Վահանի ձայնը վերջին անգամ հոկտեմբերին է լսել: Դե հիմա ասե՛ք ես ինչ-որն էմ զանգում Մարիին ու ի՞նչ հարցնեմ, ի՞նչ խոսեմ այն մոր հետ, որն իր որդու ձայնը վերջին անգամ հոկտեմբերին է լսել:

Օրերս տեղեկացա, որ Մարին արդեն աշխատանքի է գնում: Նա աշխատում է նույն խմբագրությունում, որտեղ առավոտից երեկո լուրեր են ստանում ու հաղորդում, ռեդյոսածներ են դաստիարակում կռված ու հրաժեղ ողջ մնացած, զոհված, անհետ կորած, վիրավոր, հաշմանդամ զինծառայողների մասին, իսկ Վահանը նրանցից մեկը չէ, Վահանը ոչ մի խմբում չկա: Նրա անունն առհասարակ ոչ մի տեղ չկա:

Մարին ամիսներ շարունակ լսել է Փաշինյանի ինֆորմացիոնական «լայվ»-երը, իմաստասերների ոչ արդարական ելույթներն ու իրենց առաջնորդին ասվածաբանությունները: Նա միտք շարունակի աղբյուր ու աշխատել իր հայրենիքում, որի դաստիարակության համար ինքը մեծ հոգսերով իր Վահանին ճանաչողությամբ բանակ, Վահանը մեծ հոգսերով բանակ գնաց՝ իր մորը դաստիարակելու հույսերով, աղաչալի մասին լուսավոր երազանքներով ու հավասով:

Մարիի նման ֆանի՛ մայր կա այս երկրում, բայց բոլորը լրագրող չեն, լուրն առաջին ձեռքից չեն ստանում: Մարին այդ մայրերի համար էլ է ռեդյոսածներ դաստիարակում, լուրեր ստանում ու հաղորդում: Չասե՛ք կյանքը շարունակվում է, չասե՛ք ժամանակը բուժում է բոլոր վերքերը, դրա համար էլ Մարին վերադարձել է աշխատանքի: Կյանքը շարունակվում է նրանց համար, ովքեր դաստիարակված առաջն ու հետոն չեն էլ սարքերակում, ում ընկալվածքը դաստիարակող է մյուսների, բայց ոչ իրենց համար:

Լրագրողները դաստիարակող են Երջանում

ու հիմա էլ թիրախավորված են: Լրագրողները ոչ մի անգամ այսպիսի ահռելի «աչի փուռ» չեն եղել, որքան լրագրող-վարչապետի իշխանության ժամանակ: Լրագրող-վարչապետի հերթական ֆանատիկ հերթական դրսեւորման վկան եղանք լրագրողները դեռ է նստել իրենց հաղորդած լուրի աղբյուրը: Նախագիծը ֆինանսավորող խորհրդարանում: Նախկինում խորհրդարանում երբեք այսֆան շատ լրագրող-դաստիարակողներ չեն ունեցել, բայց նրանք չընդդիմացան լրագրողների գործունեությունը սահմանափակող, լրագրողների նկատմամբ «դաստիարակողներ» կիրառող օրինագծին: Եվ ուրեմն կոտորածի այն լրագրողը, որը հստակ հղումով չի նշի հաղորդած լուրի աղբյուրը: Եվ այս օրինագիծը մտնում է Ազգային ժողով մի իշխանության օրոք, որի մանրակրկիտացիան, կեղծ օրակարգերի ու տեղեկատվության, խոսքից հետ կանգնելու, խաբելու ու մանրակրկիտ բազմաթիվ դրսեւորումների վկան եմ ամեն օր:

Դիրքերից ուղիղ տեսակադրված ուղեծր հողը զինվորականը ցույց է տալիս, թե հայ զինվորն այսօր ինչ անմարդկային դաստիարակում է ծառայություն իրականացնում, կտրու վրանի սակ ձյուն-ձմռանն ինչպես է բազմաթիվ հայրենիքի այս մի ծվերը դաստիարակում: Մեր տեսածից դեռ ուրիշ չեկան՝ լուր է տարածվում, թե ռազմական ուսիկանությունը բերման է ենթարկել զինվորականին, ստիպել, որ տեսանյութը համացանցից հանի: Ու օրվա իշխանությունները օրեմի ուժով այսուհետեւ փորձելու են լռեցնել լրագրողներին: Դիցու՛ք այդ զինվորականի ընկերները գաղտնիությունը դաստիարակող դաստիարակողն էր իրենց ընկերը: Լրագրողն էլ, դաստիարակողն էլ, որ ճանաչողությունը բարձրաձայնած զինվորականի նկատմամբ դաստիարակողներ են կիրառվել, ու նման տեղեկություն հաղորդելու դաստիարակող ինքն է դաստիարակող:

Լրագրողին լռեցնելը նշանակում է լռեցնել ժողովրդին, լռեցնել արդարության, ողջախոհության ձայնն ու դաստիարակող, որովհետեւ լրագրողը լուրը, տեղեկությունն իր հոր սանից չի բերում. լուրը սկզբնաղբյուր ունի՝ անունով, թե անանուն, մեկ է, ունի: Անկրակ ծուխ չի լինում:

Իհարկե, սադրանքի, հրահրման չափաբաժին էլ կա այսօրվա լրահոսում, բայց արդյո՞ք մեր դաստիարակողն հնարավոր է դրանից խուսափել: Սադրանքն ու հրահրումները վերին օղակներից են հորդում. լրագրողական սադրանքներն էլ հա-

ինչպես բարի լուր հաղորդի: Լրագրողն առավոտից երեկո այդ կեղծ, մի, ցեխի, ստորոթյան, աղաճորհության մեջ է: Այդ բացասական էներգիայով նա արթնանում է, աղբյուր, երեխա դաստիարակում, կենցաղային դժվարություններ հաղթահարում, հետն էլ ամեն վաղ լուրն իր միջով անց կացնում, իր միտն ու արյունը դարձնում ու հաղորդում հանրությանը: Կեղծից ու միջոց շոկոլադեից ու ռուզում ստանալ: Չի՛ ստացվի:

Լրագրողի այսօրվան կյանքով է աղբյուր նաեւ Մարին: Նա էլ է տեսում, թե ինչպես է երկրի թիվ մեկ դեմքն Ալիեւի ու Պուտինի առաջ ծովաձիուկի կեցվածք ընդունում, այն դեպքում, երբ իր միտումնաբեր Վահանը հայտնի չէ, թե ինչն է չկա, թե հանում ինչի՞ կա:

Նա էլ է ամեն օր Պաշտպանության մասին աղաչողությամբ կայքը բաց անում ու զոհված զինվորների նոր հրադարակված ցուցակը տեսնում: Պաշտպանում է այդ դաստիարակող Մարիի աղբյուրները. ինչպես են նրա աչքերն անցնում զոհվածների անվանացանկի վրայով: Պաշտպանում է նրա զգացածը, երբ Արցախի Արսակարգ իրավիճակների դաստիարակողն ամեն օր մարմինների որոնման արդյունքներն է հրադարակում, երբ աղբյուրները հայ ռազմագետների նոր տեսանյութեր են տեղադրում համացանցում:

Վահանը Մարիի արտում է, մտնում, գրկում՝ ողջ, լուսավոր, կյանքով ու երազանքներով լի: Վահանի ողջ լինելը Մարիից ոչ ոք չի խլի: Թող լրագրող-վարչապետն ինչքան ուզում է Շուշիից ջնջի հայկականությունը, ինչքան ուզում է վերադարձվելու ճիգեր գործարդի, ինչքան ուզում է իր անմեղական կարգերի տեղերը փոխելով՝ արժեքի դաստիարակողն անհետանալու, ինչքան ուզում է ձեռքազատվի անհետ կորածների ու ռազմագետների խնդիրներից: Մարիի ու Մարիների համար Արցախը կա, Հայաստանը կա, որովհետեւ Վահանն ու Վահանները հաղթած երկրում են ծնվել, դարձել 18 տարեկան, զորակոչվել հաղթած երկրի բանակ ու կռվել հաղթանակ ամրագրելու համար: Նրանք միտք բարձր են մնալու լրագրող-վարչապետի գլխում ծնվող նոր դավերից, անգամ եթե այդ դավերից մեկն էլ լրագրողներին ու Վահանի լրագրող մորը լռեցնելու համար է: Ոչ մի կեղտոտ ձեռք չի հասնի Վահանին, ոչ մի կեղտոտ գլխում որոճացող նոր միտք չի ոչնչացնի այն սղաստուն ու հավասը, որ Մարին թափում ծարել է իր արտում՝ ինչ էլ լինի, Վահանը ողջ է:

«Zelta Rudens Printing» հրատարակչությունը Ռիգայում լույս է ընծայել հայ գրող, թարգմանիչ Բալթասար Ալեքսանդր Թոփչյանի «Բանկ Օսման» (Aleksandrs Topčijans, «Osma u banka») վեպը: Անդրիս Զեմինյանը վեպի լատվիերեն թարգմանությունը կատարել է ռուսերեն հեղինակային թարգմանությունից: Թարգմանության նախաձեռնողներից է արձակագիր Եւ լրագրող Ալեքսանդր Գերոնյանը, որը Լատվիայում հրատարակում է «Արարա» թերթը Եւ «Կռունկ» հանդեսը, լատվիացիներին ներկայացնում հայ մշակույթի լավագույն նմուշները: Գրքի հրատարակությանն աջակցել են Հայաստանի մշակույթի նախարարությունը Եւ լատվիացի հովանավորներ:

Ա. Թոփչյանի «Բանկ Օսման» վեպը՝ լատվիերեն

սի մեծական բանկի գրավման դրամատիկ դաստիարակող: Գործողությունը զուտ ֆաղափական բնույթ ունի. այս հուսահատ ֆայլով հանդուգն երիտասարդները ցանկանում էին համառոտախառնային հանրության ուժադրությունը հրավիրել Հայկական

հարցի, արյունոտ սուլթան Աբդուլ Համիդ Երկրորդի օրոք տեղի ունեցող բռնությունների Եւ զանգվածային կոտորածների վրա:

Երբ սասնյակ զինված անձինք՝ Արմեն Գարոյի Եւ Բարկեն Սյունու գլխավորությամբ, գրավեցին մի բանկ, որը շատ աշխատակիցներ ուներ Բիթանական կայսրությունից Եւ Ֆրանսիայից: Գործողությունը տևեց շուրջ 14 ժամ: Զինյալները դաստիարակում էին Արմենյան Հայաստանում ֆաղափական բարեփոխումներ իրականացնել: Հաջորդ առավոտյան նրանք Կոստանդնուպոլսում մեծ տեղությունների դեպարտման միջամտությամբ Եւ Ռուսաստանի դեպարտման ներկայացուցչի երաշխավոր-

ԳՈՐԶԱՐ ԲՈՏՈՅԱԼ

ՌԳ-ում «Ազգ»-ի հասուկ քննակից

Հայաստանը միշտ էլ առանձնահատուկ տեղ է զբաղեցրել արդեն երեք սառնամյակից ավելի Սանկտ Պետերբուրգում բնակվող եւ գործունեություն ծավալող ճանաչված հասարակական գործիչ եւ բարերար, բարեգործական հիմնադրամի նախագահ **Հրայր Պողոսյանի** ւրսում: Պետերբուրգցիները նրան համարում են իրենց «մարդը», իրենց ֆաղափ այն իրական հերոսը, որն արդեն երկար տարիներ գործում մասնակցություն է ունենում ֆաղափ գրեթե բոլոր բնագավառների կարեւորագույն իրադարձություններում, դժվարին դեպքերին ձեռք է մեկնում եւ նեցուկ կանգնում օգնության կարիք զգացողներին: Եվ այս ամենով համոզված՝ մեծ եռանդի, աշխատասիրության եւ նույնքան մեծ ւրիշ տեղ այս մարդու հայացքն ու մի ոտքը միշտ Հայաստանում է, դաստիարակ գործում աջակցություն ցուցաբերելու Հայրենիքին, ինչը դա արել է ամուսն է երկար տարիներ:

Հրայր Պողոսյանի անունը վաղուց հայտնի է ինչպես Ռուսաստանում ու Հայաստանում, այնպես էլ աշխարհի բազմաթիվ անկյուններում: Եվ ամուսն առաջին հերթին առնչվում է չափազանց ասպնածահառն եւ դրվաշտի մի առաջնության՝ բարեգործության հետ: Նա արդեն երկար տարիներ հայ-ռուսական բարեկամության եւ երկկողմ հարաբերությունների ամրապնդման ու սերտացման ջանքեր էլ է ներմուծում էր դասավանդող հայի, որ ճակատագրի բերումով աղքատ էլ է աշխատելու դրսում, ոչ միայն բարձր էր դասընթացային արժեքներն ու հայի անունը, այլև հոգով ու ւրսով հայրենիքի հետ է:

«Քո երկրին եւ հայրենիքին վերաբերվիր այնպես, ինչպես քո սանն եւ վերաբերվում», - դասազանցում է Հրայր Պողոսյանն իր անունը կրող բարեգործական կայքէջի այցելուներին: Եվ ադա բացատրելով իր աղած կյանքի եւ ծավալած գործունեության իմաստը՝ տեղեկացնում է.

- Բոլոր ողջամիտ մարդիկ, անկախ իրենց համոզումներից, հասկանում են, որ մեր կյանքում շատ բան անարդարացիորեն մոռացվել է: Եվ իմ նպատակն է մարդկանց օգնել այն ժամանակահատվածում, որը ինձ ի վերուստ սրված է լինել այս երկրի վրա: Մենք աղքատ ենք մեկ անգամ եւ դեռ եւ կառ տեղծենք անցյալի, ներկայի եւ ապագայի միջև, որդեսգի մեր հետնորդները տեսնեն եւ գնահատեն մեր գործերը եւ էսպետեր փոխանցեն հաջորդ սերունդներին»:

Եվ հենց այս հավաստմամբ էլ աղքատ եւ արարում է մեր հայրենակիցը: Մեծ լուռեցու՝ գործն է ամուսնի դասազանցումը հավասարի՝ նա արժեքներ է ստեղծում երկող սերունդների, դարերի համար: Ծանոթանամք նրա իրականացրած վերջին ծրագրերից մի ֆանդին:

Ֆունդարի 28-ին Սանկտ Պետերբուրգի Սուրբ Եկատերինա եկեղեցում տեղի ունեցավ Սուրբ Պատարագ՝ նվիրված Հայաստանի զինված ուժերի օրվան:

Արարողությանը ներկա էին Սանկտ Պետերբուրգի եկեղեցական խորհրդի անդամ, բարերար Հրայր Պողոսյանը, Սուրբ Հարության եկեղեցու ֆահանս Եփ-

Հրայր Պողոսյան. «Քո երկրին եւ հայրենիքին վերաբերվիր այնպես, ինչպես քո սանն եւ վերաբերվում»

րեն Ջարգարյանը, Ռուսաստանի եւ Նոր Նախիջեւանի թեմի սոխասավոր Ղեւոնդ Տյոնկինը, հայ համայնքի ներկայացուցիչներ:

Պատարագի ավարտին ներկաները ծաղիկներ խոնարհեցին եկեղեցու բակի խաչքարի մոտ՝ հարգանքի տուրք մատուցելով Հայրենիքի դաստիարակության համար զոհված հերոսների հիշատակին:

Մեր բանակի օրվան նվիրված արարողությանը նախորդել էր մեկ այլ միջոցառում: Հրայր Պողոսյանի անվան բարեգործական հիմնադրամի ծրագրի շրջանակներում՝ Սանկտ Պետերբուրգի Պավլովսկի թիվ 209 գիմնազիայում տեղի ունեցավ Հայրենական մեծ պատերազմի հաղթանակի 75-ամյակին նվիրված հուշատոմարի բացում՝ «Մեր դորոցի հերոսները» խորագրով:

Նախագիծը մեկնարկել է դեռևս 2019-ին: Առաջին անգամ Հրայր Պողոսյանի մտադրանքով՝ տեղեկատվական հուշատոմարի ստեղծման նպատակով ընտրվել էր Սանկտ Պետերբուրգի Պավլովսկի թիվ 209 գիմնազիայի խորհրդակցությունը: Նախաձեռնությանը աջակցել են ՌԳ ՊՆ, Սանկտ Պետերբուրգի ղեկավարության եւ Կրթության ֆաղափային կոմիտեի, «Ռուսաստանի սոխաներ» եւ «Մարտական եղբայրություն» համառուսաստանյան կազմակերպությունների, Հաղթանակի հրամանատարների հիշատակի հիմնադրամի ներկայացուցիչները: Ծրագրի առաջին հուշատոմարը հայտնվեց 2020 թվականին ֆաղափ թիվ 207 դպրոցում: Երկրորդ հուշատոմարը, կորոնավիրուսային վարակի տարածման դասառնակ, ստացվեց երկ հանդիսավոր բացմանը մեկ տարուց մի փոքր դրան: Իսկ հունվարի 25-ին, մացիսական շրջափակումից Լենինգրադի արտերգական ազատագրման 77-րդ սրբադրամի նախօրեին, Պավլովսկի թիվ 209 գիմնազիայի դասարանը հայտնվեցին նրա անվանվոր շրջանավարտների անունները:

Այդ օրը միանգամից բացվեց երկու հուշատոմար: Դրանցից մեկը նվիրված էր Հայրենական մեծ պատերազմի ժամանակ

զոհված շրջանավարտների եւ ուսուցիչների հիշատակին, երկրորդ՝ գիմնազիայի նշանավոր աշակերտ, ճանաչված բեռնախույզ, մեր հայրենակից **Արթուր Զիլինգարովի** դասվին:

Միջոցառմանը ներկա էին եւ երկրամեր ունեցան դեսական, հասարակական կազմակերպությունների ղեկավար աշխատակիցներ, բարձրաստիճան գիմնականներ եւ հյուրեր: Նրանց խոսքերում երախտի բառեր էին. - Պետք է մոռանալ, թե ինչպես են խորհրդային Միության ժողովուրդները ստացել ազատություն եւ խաղաղ երկիր՝ իրենց գլխավորները եւ հյուրեր: Նրանց խոսքերում երախտի բառեր էին. - Պետք է մոռանալ, թե ինչպես են խորհրդային Միության ժողովուրդները ստացել ազատություն եւ խաղաղ երկիր՝ իրենց գլխավորները եւ հյուրեր: Նրանց նա իրականացնում է:

Մեկ այլ միջոցառում էլ տեղի ունեցավ հունվարի 22-ին, Սանկտ Պետերբուրգի Կենտրոնական ռազմածովային թանգարանի միստերի դահլիճում՝ նվիրված թանգարանի ծննդյան օրվան:

Հայաստանի թանգարանի ֆունդը համալրող անձանց թվում էր Սանկտ Պետերբուրգի բարերար Հրայր Պողոսյանը: Մեր հայրենակիցն այդ օրը հանդիսավոր դասազանցում թանգարանի սնօրեն Ռուսական Նեխային հանձնեց խորհրդային Միության նավաստի ծովակալ, խորհրդային Միության հերոս, Հայրենական Մեծ պատերազմի սարիներից մասնակցած Լենինգրադի ազատագրման գործում մեծ ներդրում ունեցած հայորդու՝ **Յովհաննես Իսակովի** եւ խորհրդային Միության մարշալ **Լենինգր Գովորովի** բրոնզե կիսանդրիները:

Ռուսական Նեխայը երախտի ջերմ խոսքեր ասաց Հրայր Պողոսյանի հասցեին.

- Այսօր չեմ կարող իմ հիացումովը չարտահայտել Հրայր Միսակովիչին: Մեր համագործակցության սարիների ընթացքում նա շատ բան է արել թանգարանի համար: Առանց Հրայր Պողոսյանի մշտական ուժադրության եւ գործուն աջակցության մեր առօրյան շատ քիչ կլիներ:

- Այսօր ես հասկալիս եմ, որ թանգարանի ծննդյան օրը ես կարող եմ նվիրել խորհրդային Միության հերոսների կիսանդրիները, որոնք հասուկ ներդրում ունեցան Լենինգրադի եւ մերոջ երկրի ազատագրման գործում: Համոզված եմ, որ նրանք արժանի տեղ կգրավեն «Կյանքի ճանադարի» թանգարանում եւ մարդկանց կղատմեն մեր մեծ հրամանատարների սխրանքի մասին՝ ասաց բարեգործական հիմնադրամի ղեկավար Հրայր Պողոսյանը:

Ի դեպ, անցյալ տարվա մայիսի 8-ին, Մեծ Հայրենական խորհրդային ժողովրդի տարած հաղթանակի 75-ամյակի նախօրյակին, Հրայր Պողոսյան բարեգործական հիմնադրամի հովանավորության արդյունքում՝ Հովհաննես Իսակովի

մեկ այլ կիսանդրի էլ իմ մշտական տեղը գտավ Կենտրոնական ռազմածովային թանգարանում:

Ընդհանուր առմամբ, Հրայր Պողոսյանի եւ նրա բարեգործական հիմնադրամի նախաձեռնությամբ ստեղծվել եւ վերականգնվել են ավելի քան 200 հուշատուր, մշակութային եւ դասական նշանակություն ունեցող հուշարձաններ, իրականացվել են կյանքի եւ կոչվել Հայրենական մեծ պատերազմի հերոսներին եւ իրադարձություններին նվիրված 120-ից ավելի հուշարձաններ եւ նախագծեր, իսկ մի մասն էլ իրականացման փուլում են: Նրա մտադրանքն ու աջակցությամբ հրապարակվել են ռուսական զորքեր եւ ամսագրեր, նկարահանվել են մի շարք մեծածախ եւ ուսուցողական վավերագրական ֆիլմեր:

Ճանաչված բարերարի եւ իր բարեգործական հիմնադրամի կողմից կյանքի կոչված գործերը վերաբերում են մեր կյանքի բոլոր ոլորտներին եւ իրականացվում են Ամենայն Ռուսիո եկեղեցու դաստիարակ Կիրիլի եւ Հայ Առաքելական եկեղեցու հայրապետ Գարեգին Բ-ի օրհնությամբ: Նրա գործունեությունը բարձր գնահատականների է արժանացել իշխանության բարձր օղակներում ինչպես Ռուսաստանում եւ Հայաստանում, այնպես էլ տարբեր երկրներում, որտեղ իրականացվել են նրա նախաձեռնությունները: Նա ստացել է կառավարական, գերատեսչական եւ հասարակական դարգեներ, ստացել է Հայ եկեղեցու բարձրագույն դարգե, ինչպես նաեւ դարգեացրել է Ռուս Ուղղափառ եկեղեցու ժամանակները: Կարեւորագույններից են՝ Ռուսաստանի նախագահ Վլադիմիր Պուտինի հրամանագրով շնորհ-

ված դեսական դարգեղ՝ «Բարեգործության համար» ժամանակ, Հայ Առաքելական եկեղեցու «Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչ» ժամանակ, «Մովսես Խորենացի» մեդալը՝ հայ-ռուսական եղբայրական հարաբերությունների ամրապնդման գործում ներդրած ավանդի համար, «Ռուդոլֆառ եւ Ռուսաստանի Ուղղափառ եկեղեցու ժամանակ», «Պատվո III աստիճանի», «Սբ. Արխանգել Ալեքսանդր Նեակո անվան II աստիճանի» ժամանակ, «Ռուսաստանի զարգացման գործում ունեցած վասակի եւ անձնական մեծ ներդրման համար», ՌԳ Արսաֆին գործերի նախարարության «Փոխգործակցության համար» կրծքանշան, «Մարշալ Բադրամյան», «Սոխարապետ Վազգեն Սարգսյան», «Հավաստի եւ հայրենիքի համար» I աստիճանի մեդալները եւ այլն:

Արժե նաեւ հիշեցնել, որ անցյալ տարի ՌԳ ՊՆ հրետանային, ինժեներական եւ կառավարման թանգարանում ամփոփված «Տարվա տղամարդ 2020» մրցույթի արդյունքներով՝ «Բիզնեսի սոցիալական դասախանասվությունը» անվանակարգում հաղթողի դասին նվաճել է մեր հայրենակիցը:

Հրայր Պողոսյանի բարեգործության շրջանակն ընդգրկում է այսօր արդեն 13 երկիր՝ Ռուսաստան, Հայաստան, Վրաստան, Բելառուս, Մոնղոլիա, Սլովակիա, Էստոնիա, Լատվիա, Լիսվա, Գերմանիա, Ղազախստան, Ֆրանսիա, Իսրայել: Աշխարհի որ անկյունում էլ իրականացրել է իր հերթական մտադրանքը՝ արել է սիրով ու նվիրումով եւ հայ ժողովրդի արժանի զավակի բոլոր ձեռնարկումները արդյունք են տարիների նրա սխառ աշխատանքի, որը նա կյանքի է կոչել իր անունը կրող հիմնադրամի գումարներով:

Ընդհանրապես, Հրայրյան ճանաչողները նրան բնութագրում են որպես հայրենասեր, մարդասեր ու արժանադասիվ հայորդու: Նա ներդրում է կատարել Սանկտ Պետերբուրգում ՀՀ հյուպատոսարանի շենքի վերանորոգման աշխատանքներում, կորոնավիրուսի համավարակի բռնկման հետք սկզբնական շրջանում Պողոսյանը շատել է Ռուսաստանի հյուսիսային մայրաքաղաքից հայրենակիցներին ուղարկել իր աջակցությունը՝ թոփերի արհեստական օդափոխության սարք, որը տրամադրվել է Նոր-Մարաշի ինֆեկցիոն հիվանդանոցին, իսկ Արցախյան վերջին դաստիարակի օրերին ֆաջ գիտակցելով, որ առավել քան երբեք մեզ անհրաժեշտ է համագործակցության համախմբվածություն՝ իր անսահման դիրք օգնությունն է ցուցաբերել Հայրենիքին:

Ես համոզված եմ, որ Հրայր Պողոսյանին այս նույն ձեռքով ընդունում են նաեւ Հայաստանում եւ գնահատանքի համարժան խոսքեր հնչել եւ դեռ էլի կհնչեն իր հայրենամետ գործերին ծանոթ բազմախազար հայրենակիցների շուրջը:

Նորանոր հաջողություններ, գեղեցիկ մտադրանքների իրականացում եւ ձեռքբերումներ ենք ցանկանում մեր հայրենակիցին:

ՍՈՒՐԵԼ Թ. ՍԱՐԳՍՅԱՆ

դպր. դրոժեանք

Քաղաքական խնդրանքները մերօրյա հայասանում

Եւ մերկայանում ծածկել, հետո միայն ուրիշ բաների մասին մտածել: Հեռու չգնանք՝ դասնորոշումը մեկ անգամ չէ, որ համոզել է ասպետի ճշմարիտ լինելու հանգամանքը:

1917թ.ին, երբ բոլշևիկներն առաջ քաշեցին «հողը՝ գյուղացուն, գործարանը՝ բանվորին» լոզունգը, ժողովուրդը, որ սոված էր ու սկյուր եւ բավականին հեռու հայրենիքի ու ղեկավարության գաղափարներից, թողեց ամեն ինչ, նույնիսկ լեց ղեկավար թեմանով՝ գերմանացիների ճակատը եւ փաստորեն դեմ գնաց իր իսկ ղեկավարը եւ կանգնեց բոլշևիկների կողմին: Եվ ոչ միայն կանգնեց, այլեւ ավելի քան երկու տարի տեւած քաղաքացիական կռիվներում արյուն թափեց հանուն նրանց հաղթանակի:

Նույնը 1933թ. արեցին ֆաշիստները: Նրանք աղֆաշին դարձրին ասպետը, որ դուրս չէր հակասության մեջ մտնում ու դարձնում քաղաքացիական կռիվները սոված եւ սկյուր եւ բավականին հեռու հայրենիքի ու ղեկավարության գաղափարից, թողեց ամեն ինչ, նույնիսկ լեց ղեկավար թեմանով՝ գերմանացիների ճակատը եւ փաստորեն դեմ գնաց իր իսկ ղեկավարը եւ կանգնեց բոլշևիկների կողմին: Եվ ոչ միայն կանգնեց, այլեւ ավելի քան երկու տարի տեւած քաղաքացիական կռիվներում արյուն թափեց հանուն նրանց հաղթանակի:

Շատ հեռու չգնանք. Արցախյան շարժումը չէ, որ 1988-ին այդպես համախմբեց մեր ժողովրդին, այլ աղֆաշիստ ՍՍՀՄ-ից դուրս գալու եւ Արեւմտեան ղեկավարության գաղափարը: Քանի որ այդ տարիներին արդեն զգալի թվով մարդիկ գնացել էին, տեսել, իսկ շատերն էլ ՋԼՄ-ներից տեղեկացել, թե որքան լավ են ամերիկացիները, իսկ շատերն էլ ՋԼՄ-ներից տեղեկացել, թե որքան լավ են ամերիկացիները, իսկ շատերն էլ ՋԼՄ-ներից տեղեկացել, թե որքան լավ են ամերիկացիները, իսկ շատերն էլ ՋԼՄ-ներից տեղեկացել, թե որքան լավ են ամերիկացիները:

2018-ի թավոյան էլ նույն կերպ իրականացավ: Գյուլիստի սկսված փայլաբանական ընթացքը յուրաքանչյուր կիլոմետրի ու մետրի հետ խոստումներն ավելի շատ էին դառնում, իսկ հիմնական գաղափարն այն էր, որ հարուստների կուսակալ միլիոնները կսկսվեին ու կսրվեին ժողովրդին, եւ բոլորը Շվեյցարիայի նման կադրերն հարուստ ու երջանիկ: Այսինքն՝ մարդկանց դար-

ձյալ շարժման մղեց լավ ամերիկացի գաղափարը:

Ուժադիր հետեւում են մեր հասարակության ներսում ընթացող խնդրանքներին: Մասնակցել են նաեւ մեկ-երկու միջին-գի, մասնավորապես մեր մշակութային գործիչների «Պատմության հայրենյալի» ֆորումներին, լսել խելացի շատ ելույթներ, առաջարկներ, բայց որ ամենակարեւորն է իմ կարծիքով՝ սոցիալական գաղափարը դրանցում կամ բացակայում է, կամ թույլ, աղավաղված ու այլ թեզերում տարրալուծված տեսքով է առաջ քաշվում: Այնինչ, դա հստակ ու շատ դժվար լինի, որովհետեւ մարդկանց փողոց հանելու միակ իրական միջոցը սոցիալական գաղափարն է: Չկա, քանի որ մերօրյա էլիտան ուղղակի չգիտի վաս ադրելին ինչ է ու չի կարողանում աղֆաշի նման, նրան արժանի մտածել եւ նրան հոգեհարազատ թեզեր առաջ քաշել եւ նրանց փողոց դուրս բերել: Աղֆաշը մոտավորապես մտածում է այսպես. մերկայանում կանգնեցին մեր ղեկավարները, բայց որ գնան, դրանից ի՞նչ օգուտ կլինի իրեն, ո՞րքանով կթեթեւանա: Այսինքն՝ այսօր փողոց են դուրս եկել ու այդ խնդրանքները փորձում են դեկավարել մարդիկ, որոնք հիմնականում կուլտ են, գիտեն հայրենիքի ու արժանապատվություն գաղափարների ինչ լինելը, բայց աղֆաշի հոգեբանությանն այնքան էլ չեն յայտնում: Այստեղից էլ սկսվում ու վերջանում է այդ շարժումների ղեկավարության եւ լայն զանգվածների խզվածության ու փողոց դուրս չգալու հիմնական դասառք: Եվ դա այն դեպքում, երբ օրվա իշխանությունների ու նրանց առաջնորդի նման մեր դասնորոշումը մեջ այսօր մերժված կերպար չեն ունեցել, որ նրանք որեւէ հեռավար արդեն չունեն հասարակության մեջ: Քանի որ բոլորին դարձրել, որ նրանք խաբել են հասարակ մահկանացուներին եւ փաստորեն հարստացան միայն իրենք ու իրենց մեծիմաստները:

Կարելի է մի հանգամանք էլ: Այսօր շատ է խոսվում նաեւ այս ամենում գինավորականության դերակատարության մասին: Նկատենք, որ բոլոր ուսուցիչները երգում են ազնվորեն ծառայել ղեկավարը (եւ ոչ որեւէ անհատ) եւ որեւէ մեկը, որ կգործի այդ ղեկավարին դեմ, նրանք դարձնում են կանխել, իսկ անհրաժեշտության դեպքում՝ նաեւ

դաստի մահ: Մտավոր հաշվարկներով ամբողջ աշխարհում 500 այդպիսի դեմքեր են եղել աշխարհի տարբեր մասերում: Այդպես եղավ նաեւ ՀՀ-ում 1998 թվականին: Այսօր միայն այն բանի համար, որ Հայաստանն այլեւս չի կարողանում Արցախի երաշխավոր լինել, արդեն դաստի է: Իսկ գինավորականությունն էլ, երբ իր այդ գլխավոր գործառնությունը չի իրականացնում, դա եւս համարվում է հանցավոր անգործություն:

Պարզից էլ դարձ է, որ եթե ներքին ուժերը չկարողանան հեռացնել օրվա իշխանություններին, ապա դա կանեն արտաքին ուժերը: Իմ կարծիքով այս օրերին Ռուսաստանն ու Արեւմտեան միջուկը թուրքից այդ խնդիրը լուծելու շուրջ բանակցում են եւ յուրաքանչյուրը ձգտում է, որ իշխանությունը հանձնվի իր ցանկալի անձին: Քանի որ այս տարի Ռուսաստանում խորհրդարանական ընտրություններ են լինելու, իսկ Արեւմտեան կոգրեսսը այդ առիթը խոչընդոտություններ առաջացնելու եւ թուլացնելու նրան: Դրա համար էլ օգտագործվում է Նավալնին: Իսկ ո՞վ է Նիկոլ Փաշինյանը, եթե ոչ՝ մեր Նավալնին, հետեւաբար նրա առկայությամբ Ռուսաստանի հարավային թիկունքը վստահված կլինի եւ ոչ աղաչող: Մի բան, որն անկասկած, մինչեւ ընտրությունները Ռուսաստանը կսկսի:

Թուրքիան էլ Արեւմտեան զանազան կենտրոնների միջոցով է բանակցում եւ մեծ խոստումներ շարժում, որ վարչակարգը կամ վարչապետի կամ մեկ այլ համախոհի կերպարով մնա: Պատերազմն ու մերօրյա իրադարձությունները ցույց տվեցին, որ ՀՀ-ն ու նրա խնդիրները ոչ մի արժեք չունեն Արեւմտեանի համար եւ ամենուր հիմնականում զրոյանում էր: Իսկ սա թուրքիայի համար դասնական շատ է օրվա վարչակարգը դառնելու, Ռուսաստանին ավելի նյարդայնացնելու եւ Հայաստանի հետ ամելու այն, ինչն արեց Արցախի հետ ու Ռուսաստանը չկարողանա նույնիսկ միջամտել: Այնպես որ, օրվա իշխանությունների մնալն իսկապես մեծ սղառնալի է մեր ազգային անվտանգությանը: Ու, Ասված մի արասցե, եթե օրվա վարչախումբը գնաց ընտրությունների, Հայաստանը կկործանվի մեկ դարձրած դասառքով՝ մեր ֆիչ թե շատ բարեկամ ու դառնակից Ռուսաստանին, մեղմ ասած, ձեռնու չէ, որ Հայաստանում դեկավար մնա հայկական Նավալնին: Միանգամայն սրամաքանակ է, որ Ռուսաստանը մինչեւ ամբողջ-մայիս ՀՀ-ին 10-12 մլրդ դոլարի վնաս հասցրած վարչախմբին կհեռացնի: Նա կդարձնի նաեւ իր մոդելը, իշխանության կրեթի իր մարդուն եւ կանի ամեն ինչ մարդկանց լավ ամերիկացի համար: Այստեղ վստահվում այն է մեզ համար, որ մենք կկորցնենք մեր լիակատար սուվերենությունը, քանի որ եթե խնդիր ունեն եւ իմոք չեն լուծում այն, այլ ուրիշը, ապա նա էլ բնականաբար դառնում է թելադրողը: Այստեղ ամեն ինչ կախված է նրանից, թե մեր դիվանագիտությունը, ֆաղափական ղեկավարությունը եւ ընդդիմությունն ինչպես իրենց կորստուրեն: Որեւէ դարազայում հարկավոր է ամեն ինչ անել եւ թույլ չտալ, որ մենք հայսնվենք ռուսական եւ ամերիկյան օտարերի բախման արանքում: Անհրաժեշտ է ձկուն, խելամիտ, դարձնալի եւ միտնույն ժամանակ համարձակ ֆաղափականություն վարել: Ավելին, կարողանալ խաղալ, ինչու չէ, օգտվել այդ հակասությունից եւ առավել շահած դիրք ամրապնդել երկրիս համար:

ԳԵՂԱՍ ԲՅՈՒՐՈՒՄՅԱՆ

Լսելով մեր սնեստվարական մտքի որոշ մասի 33 ներկա վիճակից առաջիկա կայացման անելիքները, ակամայից կարելի է մտաբերել նախորդ դարի 80-ականների ավարտի Երևանը: Վերակառուցում հռչակվածի անվան ճակատի հետևում սնեստվարական մտքի անհատականությունը փլուզվել էր, իսկ սնեստվարական որոշ ներկայացուցիչներ խոսում էին սոցիալիստական սնեստվարական առավելություններից, դժվարություններից հաղթահարելու վճռականությունից: Գրեթե համանման դասեր է մեծանշան Գրայասանում. երկիրը հայսնվել է ծայրագույն գերխնդիրների առջև,

այդ անմեղսունակ բանջարեղեններն աճեցնելու ունակությունից էլ զրկեցին մեր ջերմոցատերերին՝ ջերմոցները սափացնող գազը թանկացնելու, բաց դասավարությունում էլ հողին անհրաժեշտ ջուրն անարդար բաշխելու առումներով: Ի՞նչ արդյունքում անկարողից էլ անգոր զսնվեց կառավարման անգամ երրորդ սարուն որեւէ դարձվածքում մտնել հացահատիկով երկրի անվստահության աղափոքման հարցում: Այս նպատակով սահմանափակ 35 գյուղական համայնքներում ծաղրեր հաստատվեցին, ֆինանսական միջոցներ հատկացվեցին, դրանց շարունակականության ֆայլեր կանխատեսվեցին, որոնց հետքն անգամ չի նշանակում: Ի՞նչ արդյունքում 1000 օրերը

ուրթյունների ֆոնդի կողմից: Կարծես նման կառույցները ստեղծվում են ոչ երկրի սնեստվարությունը բարեփոխելու, այլ իշխանավորներին ձեռնասուն մարդկանցով դաստններ համալրելու նպատակով: Առնվազն սարոխնակ գործելաձև է ընտրել 33 էկոնոմիկայի նորանաճական նախարարը, որ կառավարության միտքից մեկուսացված արտադրություն մտնող երկրի բյուջեից միլիարդավոր դրամներ հատկացնելու միջոցով մասնակցել որոշակի բիզնեսների կազմավորմանը, կարճ ասած՝ հանրության միջոցներով խախտել մասնավոր հատկաժողով: Արտառոց սարոխնակ գործելաձև, որին դեմ արտահայտվեցին անգամ փոխվարչապետն ու ֆինանսների նախարարը,

Տխուր ավանդույթը շարունակվում է ու... խորացվում

ինչ-որ բան ստեղծելը օտարվել է սնեստվարական հարաբերություններից, եւ այս վիճակում արդեն 1000 օր եւ ավելի իշխանություն համարվողի գործադիր կառավարող կառույցը միայն իրեն հասկանալի ծրագրեր է կազմում: Ցանկանում են տրամադրություն ստեղծել, թե կոռուպցիա, հովանավորություն ու համանման այլ արատները զուտ հայկական երեւոյթներ են, այ, բաները կլցնեն ու Գրայասան երկիրը կհայսնվի բարեկեցության միջավայրում: Չորս հույսեր, խաբկանքի դարձագույն դրսևորում, աղիկարությունը բողբոջելու անհաջող փորձ, երիցս անոթալի թափված:

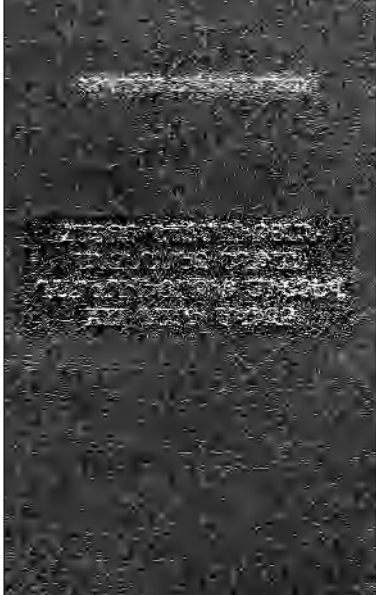

ՓՆՎ-1000 օրերը անցան այսօրինակ շարժի ներքո, երբ հարկ էր այլ նպատակ ընտրել, 33 սնեստվարությունը կայացնել, հայաստանում առաջին բարեփոխել, հային հայաստանաբնակ դարձնել: Ավաղ, այս դարձ ու հասարակ խնդիր մի իսկական գործից հանգույցի վերածվեց, որը ֆանդելը դաստիարակ է դարձել յուրաքանչյուրի ու բոլորիս համար: Դժվար է համակերպել իշխանական այն արդարացման հետ, թե այս կամ այն առաջին խնդիրներն են խոչընդոտում ցանկալի նպատակին հասնելուն, երբ դրանց դրսևորումները կան Աղամից ու Եվայից սկսած մինչև մեր օրերը, հայրեր-որդիներ դրսևորումներից մինչև ընտանեկան ու համերկային հարաբերությունները: Փաշինյանական վարչակազմն ուղղակի անկարող զսնվեց ընդունել այս դարձից էլ դարձ իրողությունը եւ սնեստվարությունը բարեփոխելու փոխարեն անհասկանալի միջոցառումներով իրականացրեց այն ֆանդելավերել-ավերակելու իր գործընթացը: Նման մոտեցման ու զնահասականի ենք հանգում մեր առաջին դիտարկելով, 33-ում կյանքն ու կենցաղը համարելով, սրբություն-սրբոց բանակը յուրօրինակ ձեռով կազմափոխելով: Դասել ենք մի աստիճանի, երբ դարավոր թեմանի թուրի դեմ դայֆարի միջոց է ընտրվել նրա մեկան լուրիկի ու վարունգի ներկրումը բոլորները, ֆանգի

չբավականացրին հանրությանը հանգստացնելու, թե 3 մլն հայաստանցիների հացահացամթերների թափանցիկ բավարարելու համար ցորենի ի՞նչ ֆանակություն է անհրաժեշտ, ինչքան հեկտար ցանք է մեծ իրականացնել: Այս մասին գործելու փոխարեն շարունակեցին խոսել երկրի սակավահողությունից, գյուղաբնակի էլ ինչ-որ անկարողությունից: Անբարո թափված, երբ գերխնդիր հռչակվածը լուծելու համար դաստիարակ է ընդամենը 100 հազար հեկտար, մեր գյուղնականության հողերի 4-5 տոկոսը, վարելահողերի էլ մոտ 20 տոկոսը, հեկտարից 5 տոննա միջին բերքատվության դարձված: Եվ չէինք ունենա մեր հայրենիքի արցախյան մասի հացահատիկի դասերը թուրքերին զիջելու արդյունքում ստեղծված անհարկի անոթու անհանգստությունը: Եթե այսչափ շահ ենք մայր հողը արժեքավորելու հարցում, ինչ հույս ու ակնկալիք ունենանք, որ կարող ենք փոքրել ու հարիչ, սառնարան ու հեռուստացույց արտադրել, որոնքի փորձեր միայն ցուցադրաբար արվեցին: Որոշեք թափանցիկ ակտիվ ֆաղափացի արդեն երրորդ սարին 33 կառավարությանն են դիմում դեռևս կանգուն լամպերի գործարանի սարածում ժամանակակից խնայող էլեկտրալամպերի արտադրություն կազմակերպելու հարցով, Երջադասիս սասնյակ ներկայացուցիչներ դասրաս են այդքան բաժնետոմսեր ձեռք բերել եւ... ոչ մի արձագանք անգամ 33 ազգային հեռաբ-

ֆանգի նման մոտեցումը չի բխում ազատ շուկայական հարաբերությունների էությունից ու սկզբունքից: Արդյո՞ք Վ. Քերոբյանը շեղակ չէ ամենուր ընդունված ղեկավարությունը վաս կառավարիչ է զնահասականին, որը կազմավորվել է բազում աղացույցների արդյունքում եւ որը խորք չէ հայ կառավարիչներից: Անհարկի դարձեալվածները սանալու գայթակղությունն ասվածի մասամբ աղացույցն է, երբ սարքեր երկրների կառավարություններում դասոնյաներն իրենց աշխատավարձերի որոշակի մասից են հրաժարվում: Իսկ ահա մեզանում 2018-ի աղիլ-մայիսյան հոշտորաբանությունն իսկական ֆարսի վերածվեց, ֆանգի դիմակավորված նվիրյալներն անկարող զսնվեցին բողբոջել իրենց բուն նպատակը՝ վայելել իշխանությունը: 33 կառավարիչների արտառոց այսօր-ժակն ուղեկցվում է նաեւ ղեկավար դասրսի աննախադեղ աճի դայմաններում, որն ըստ որոշ ձեռակերողների ի վերջո ֆաղափացիների ուսերին է դրվում՝ անտուճ այսօրվա եւ իհարկե վաղվա: Դա նշանակում է բուժաշխատողների ցածր աշխատավարձեր, չվերանորոգված դորոցներ, անարդյունավետ զինանոց, բազում սոցիալ-սնեստվարական չլուծված հարցեր, հարյուր հազարավորների հուսալիություն եւ ի վերջո՝ արտադարձ: Փոխարենին ի՞նչ են ուզում 33 հարյուր հազարավոր մարդիկ. առավոտյան արթնանալուց ու սանիտար-հիգիենիկ հարցերը լուծելուց հետո ընտանիքի համար համեստ նախաճաշ, բավարար ջերմուցվող բնակարան, մի 4-5 հարյուր դոլարին համարժեք աշխատավարձ էլ աշխատանք, մնացածը թողնելով ժամանակի ընթացքին: Ավա՞ղ, աղիլության աճի դայմաններում մեզանում այս համեստագույն ակնկալիքները փոխարինվում են ինչ-որ անհասկանալի ծրագրերով ու օրակարգային հռչակվող հարցերով, որոնցով միայն ցանկալին իրողություն ներկայացնելու տխուր ավանդույթն է շարունակվում ու... խորանում: 02.02.2021 թ.

Լույս է տեսել

Օրերս 33 գիտությունների ազգային ակադեմիայի «Գիտություն» հրատարակչությանը լույս է տեսել դրոֆ. **Նիկոլայ Գուրկանի** նոր ուսումնասիրությունը՝ «**Չայոց դասնության անընդմեջ շրջան դարերի խորից մինչև XXI դարի սկիզբ**» վերնագրով եւ «**Պատմաբան-միջազգայնագետի դիտարկումներ**» ենթախորագրով: 33 ԳԱԱ արելեազիսության ինստիտուտի գիտական խորհրդի որոշմամբ հրատարակված գիրքը, լաթակազմ, 427+էջ, տպագրվել է Ակադեմիայի հայագիտական ուսումնասիրությունները ֆինանսավորող համահայկական հիմնադրամի օժանդակությամբ: Խմբագիրներն են՝ դիվանագետ-արելեագետներ՝ դոկտ. դրոֆ. **Արակ Փոլադյանը** եւ դոկտ. **Արմեն Մելիքյանը**: Ուսումնասիրությունը վերաբերում է Գրայասանի զարգացման փուլերին, հիմնահարցերին, նրա անկախ եւ ինքնիշխան ղեկավարության եւ միջազգային հանրության լիիրավ անդամ դառնալու ֆեռնոմենին ու նշանակությանը: Աշխատության մեջ լուսաբանվում են Գրայասանի աշխարհաբանական, ռազմասրատագիտական, սնեստվար եւ արելեագիտական ֆաղափակա-նության արդիական աստիկները:

«ԱԶԳ» ՀԱՐԱԹԱԹԵՐԹ
Հրատարակչության Լ Տարի
Հիմնադիր եւ հրատարակիչ
«ԹԵԶԵՅԱՆ ՓԱԼԻՇԻՆԳ» ՍՊԸ
Երևան 0010, Հանրապետության 47
e-mail: azg@azg.am,
azgdaily@gmail.com
www.azg.am
Գլխավոր խմբագիր
ՅԱԿՈԲ ԱՆԵՏԻՔԵԱՆ հեռ. 060 271117
Հավակալադրություն (զովագր) հեռ. 582960
Չորրորդայ լրատվաբանության
հեռ. 060 271114, 010 529353
Համակարգչային շարունակը՝ «Ազգ» թերթի
Թերթի միջոցով անդրազգային թե մասնակի արտադրությունները տպագրվում են միջոցով, ռադիոհեռուստատեսությամբ կամ համացանցով, առանց խմբագրության գրաւոր համաձայնության խոսքի արգելում են համաձայն 33 հեղինակային իրաւունքի մասին օրէնքի:
Նիւթերը չեն գրախօսում ու չեն վերադարձում:
Գ. սառնվ յօրոպածները գովազդային են, որոնց թուլամոդալութեան համար խմբագրութիւնը դասասխատութիւն չի կրում:
"AZG" Weekly
Editor-in-chief H.AVEDIKIAN
Phone: 374 60 271117
47 Hanrapetoutian st., Yerevan, Armenia, 0010

Բաց նամակ լուսանջելուարենակ ՌԱԿ վեհերան՝ Փանոս Թիթիգյանին

Փանոս բարեկամս, վստահ եմ, թե գիտես, որ ֆեզ հաճախ եմ հիշում, մեր երկարամյա բարեկամությունը, անցած տարիները, բայց հավասար, որ վերջին օրերում, զոնե երկու եւ ավելի տարի, անընդհատ ներկա ես:
Հարցնելու ես, թե ինչո՞ւ. չհատաղեմ ու հիշեցնեմ, որ օր մը ինձ դասնեցիր մի առեւտրական գործարքի մասին, որի ժամանակ ֆեզ ցաս անթափույց ուզել էր խաբել մի սիկին, դու վրդովվել էիր ու ասել.
- Տիկին, դեմքիս նայե, աղուժի կը նմանի՞մ...
2021թ. Հայաստան, Եռաբլուր: Լրագրող աղջիկը հարց է տալի Եռաբլուրի ծավալման երախտավորին.
- Պարոն Երախտավոր, դոք ինչո՞ւ Հասանին ֆաչալ անվանեցիք:

- Ես ձեր հարցին կդասասխանեմ միայն այն ժամանակ, երբ ինձ գրավոր հարցում անեք, - ասում է Երախտավորը:
Գրավոր հարցման դասառը դասռում է մի չմնաղ, բարեկիրք ու բարեհամբույր սիկին:
Իսկ Երախտավորի դասասխանը լինում է.
- Ես չեմ ասել Հասան ֆաչալ, ես ասել եմ ֆաչալ Հասան:
Ինչ կարող ես անել, ինչ որ ձիոս է, ձիոս է, եւ երիցս ձիոս ես դու, որ ասել ես՝ «Տիկին, դեմքիս նայե, աղուժի կը նմանի՞մ»:
Բարեկամս մի հիշարժան խոսք էլ ունեիր.
-Կրցա՞ միսֆս հասկցնել...
Ռ.ԱՎԵԴԻԿԻԱՆ
2.02.2021թ.